

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

**Kwerenda spraw ze skargi na przewlekłość
postępowania sądowego**

**dr Paweł Ostaszewski
Ewelina Melaniuk**

Analizy wymiaru sprawiedliwości
Warszawa 2019

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Ustawa o skardze na przewlekłość postępowania	6
2. Obraz statystyczny spraw ze skargi na przewlekłość postępowania sądowego	11
3. Metodologia badania i opis badanych spraw	18
4. Stopień przewlekłości badanych postępowań	26
5. Kwota rekompensaty pieniężnej	40
Podsumowanie	57
Cytowane akty prawne, literatura i orzecznictwo	60

Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego projektu była analiza spraw ze skargi na przewlekłość postępowania sądowego, w których sądy w 2018 r. ustaliły przewlekłość i zasądziły przyznanie skarżącemu sumy pieniężnej. Głównym celem badania było zaś ustalenie rzeczywistej średniej kwoty zasądzonej przez sądy w poszczególnych rodzajach spraw za każdy rok przewlekłości, z uwzględnieniem okoliczności każdej ze spraw.

W badaniu uwzględniono między innymi takie elementy charakterystyki spraw przewlekłych, jak: czas trwania postępowania na dzień rozpoznania skargi oraz jego wieloetapowość, stopień faktycznego i prawnego skomplikowania sprawy, szczególne znaczenie sprawy dla strony postępowania, zachowania skarżącego (zwłaszcza przyczyniające się do przewlekłości), przywołane w uzasadnieniach przesłanki przyznania określonej kwoty (zwłaszcza, gdy przekraczała ona ustawowe minimum), ewentualny brak uzasadnienia wysokości rekompensaty oraz czy wniesienie w sprawie więcej niż jednej skargi.

Uzyskane w wyniku przeprowadzenia kwerendy informacje pomogą ustalić, czy, i ewentualnie w jakim zakresie, sądy powszechne stosują przepisy ustawy o skardze zgodnie ze standardami konwencyjnymi w aspekcie adekwatnej rekompensaty. Będą one mogły również służyć pomocą przy formułowaniu ewentualnych zmian legislacyjnych i wprowadzaniu innych środków zaradczych.

Problematyka przewlekłości postępowań sądowych i prokuratorskich była przedmiotem licznych opracowań i analiz. Nawet skrótowy przegląd całej literatury tego przedmiotu znacznie wykracza poza ramy niniejszego, ściśle empirycznego opracowania. Warto jednak zasygnalizować, że podobne badania do prezentowanych w tym miejscu były już prowadzone, m.in. w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości (dalej także: IWS)¹, jednak znaczny

¹ Por. np. cały numer „Prawa w Działaniu” (2007/2) poświęcony tej problematyce: E. Holewińska-Łapińska, A. Siemaszko, *Słowo wstępne*, s. 7–14; A. Kryże, P. Niedzielak, K. Petryna, *Przewlekłość postępowania w sprawach karnych. Wprowadzenie*, s. 17–23, P. Niedzielak, K. Petryna, *Sprawność postępowania sądowego w sprawach karnych rozpoznawanych w pierwszej instancji przez warszawskie sądy rejonowe. Analiza spraw zakończonych*, s. 24–68; A. Kryże, *Sprawność postępowania sądowego w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez warszawskie sądy rejonowe. Analiza spraw niezakończonych prawomocnie*, s. 68–105; A. Kucharska, *Przyczyny przewlekłości postępowań cywilnych w sądach rejonowych*, s. 109–161; E. Holewińska-Łapińska, *Postępowania ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy cywilnej w postępowaniu rozpoznawczym przed sądami rejonowymi i okręgowymi bez nieuzasadnionej zwłoki, zakończone orzeczeniem merytorycznym*, s. 162–201 oraz raport IWS autorstwa E. Holewińskiej-Łapińskiej, *Praktyka zasądzenia „odpowiedniej sumy pieniężnej” w przypadku*

upływ czasu od ostatniej porównywalnej analizy spraw skargowych skłania do ponownego podjęcia tego zagadnienia.

Niniejsze opracowanie składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy bardzo skrótowo omawia genezę i treść ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki². Rozdział drugi zarysowuje, na podstawie danych ze sprawozdań Ministerstwa Sprawiedliwości, statystyczny obraz spraw z tak zwanego wykazu S, czyli skarg na postępowanie sądowe wszczynanych na podstawie przywołanej wyżej ustawy o skardze na przewlekłość. W rozdziale trzecim znajduje się opis wykorzystanej w badaniu metodologii i przeanalizowanych spraw. Rozdziały czwarty i piąty analizują dwa najważniejsze z punktu widzenia tego opracowania zagadnienia, a więc okres przewlekłości postępowań, których dotyczyła skarga i kwotę odpowiedniej sumy pieniężnej, o którą wnioskował skarżący i która została mu przyznana.

1. Ustawa o skardze na przewlekłość postępowania

Niepodważalne jest, że rozstrzygnięcie sprawy przez sąd w rozsądnym czasie i bez nieuzasadnionej zwłoki jest, obok sprawiedliwości i jawności postępowania sądowego, istotnym elementem konstytucyjnego prawa człowieka do sądu. Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP³ „każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Również Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁴ zwraca uwagę na kryterium czasu rozpoznawania sprawy, stanowiąc w art. 6 ust. 1, że „każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd”. Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że „prawo do sądu traci na znaczeniu, gdy wikła zainteresowanego w przewlekłe, długotrwałe procesy i mimo nakładu energii i środków finansowych nie przynosi mu żadnego pożytku”⁵. Oczywiście nie oznacza to, że każda sprawa powinna zostać zakończona już na pierwszym posiedzeniu.

stwierdzenia przewlekłości postępowania, Warszawa 2007, niepublikowany. Z najnowszych, powiązanych tematycznie opracowań, warto zwrócić uwagę na następujący raport IWS: M. Wielec, K. Buczkowski, K. Burdziak, M. Jankowski, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, P. Bachmat, P. Banaszak, J. Klimczak, R. Szymczykiewicz, *Przyczyny przewlekłości postępowania sądowego w sprawach karnych*, Warszawa 2019, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2019/10/IWS_Zesp%C3%B3%C5%82_Przyczyny-przewlek%C5%82o%C5%9Bci-post%C4%99powania-s%C4%85dowego-w-sprawach-karnych.pdf (dostęp: 10.12.2019 r.).

² Dz.U. z 2018 r., poz. 75 ze zm. (dalej także: u.s.p.). Ustawę ogłoszono w Dz.U. Nr 179, poz. 1843, a weszła ona w życie 17 września 2004 r.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm.).

⁴ Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993 nr 61, poz. 284 ze zm.), dalej: EKPC.

⁵ C. P. Kłak, *Pojęcie przewlekłości postępowania sądowego*, „Prokuratura i Prawo” 2008/12, s. 63.

Zgodnie zarówno z polskim orzecznictwem, jak i orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC) najważniejsze jest wydanie sprawiedliwego wyroku, opartego na prawidłowo dokonanych ustaleniach faktycznych. Potwierdzeniem tego może być wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2002 r., SK 32/01, w którym czytamy, że „[p]ostulat szybkości (...) postępowania cywilnego, mający u podstaw dyrektywę przeciwdziałania przewlekłości postępowania jest jednak ograniczony zastrzeżeniem, że dążenie do tego, aby rozstrzygnięcie nastąpiło na pierwszym posiedzeniu, może mieć miejsce tylko wówczas, o ile jest to możliwe bez szkody dla wyjaśnienia sprawy”⁶.

Jeszcze przed podpisaniem przez Polskę EKPCz i wejściem w życie Konstytucji RP z 1997 roku, w orzecznictwie wielokrotnie zwracano uwagę na kwestię czasu „procesowania”, zalecając, aby postępowanie od momentu wszczęcia do chwili wydania prawomocnego rozstrzygnięcia nie trwało dłużej niż jest to konieczne dla merytorycznie prawidłowego rozstrzygnięcia. Jednak nie było w tej kwestii żadnych prawnie obowiązujących regulacji. Dopiero wyrok ETPC w sprawie Kudła przeciwko Polsce⁷ powiązał art. 13 z art. 6 EKPCz. Zgodnie z art. 13 EKPCz „każdy, kogo prawa i wolności zostały naruszone, powinien mieć prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”. W przypadku przewlekłego postępowania jedną z form realizacji tego zapisu ma być możliwość składania skargi na przewlekłość postępowania w pierwszej kolejności do organów krajowych. W związku z tym ETPC zobowiązał do wprowadzenia do krajowych systemów prawnych środka umożliwiającego zaskarżenie przewlekłego postępowania⁸.

Niewątpliwie to właśnie wyrok ETPC w sprawie Kudła przeciwko Polsce stał się głównym impulsem do stworzenia przywoływanej na wstępie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. Ustawa ta reguluje zasady oraz tryb wnoszenia i rozpatrywania skargi strony, której prawo do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki zostało naruszone na skutek działania lub bezczynności sądu bądź prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze. Przepisy ustawy mają zastosowanie także do zbędnej zwłoki w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez komornika, pod nadzorem sądu.

Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06⁹ „[s]karga na przewlekłość postępowania ma szczególny charakter jako gwarancja prawa do sądu”. W opinii Trybunału Konstytucyjnego umożliwienie złożenia skargi na przewlekłość

⁶ OTK-A 2002/3, poz. 31.

⁷ Wyrok z dnia 26 października 2000 r., skarga Nr 30210/96, LEX nr 42804.

⁸ E. Bagińska, Skarga na przewlekłość postępowania i prawo do „odpowiedniej sumy pieniężnej” z tytułu naruszenia prawa strony do procesu w rozsądnym czasie – fiasko polskiego modelu kompensacyjnego?, „Gdańskie Studia Prawnicze”, 2016/ XXXVI, s. 27.

⁹ OTK-A 2008/3, poz. 39.

postępowania stanowi „(...) dwustopniową gwarancję wolności i praw konstytucyjnych: podstawową gwarancję tych wolności i praw stanowi prawo do sądu, a na wypadek gdyby prawo to nie było właściwie realizowane, stronie przysługuje skarga na przewlekłość postępowania”. Z kolei Sąd Najwyższy zauważył, że to „[p]aństwo ma obowiązek zorganizowania warunków należytego sprawowania władzy jurysdykcyjnej, w tym zapewnienia optymalnej obsady kadrowej sądów, aby nie dochodziło do przewlekłości postępowania”¹⁰.

Co do zasady podmiotem uprawnionym do złożenia skargi jest strona postępowania, jednak art. 3 u.s.p. wskazuje również na inne podmioty, które w danym postępowaniu są do tego uprawnione:

- w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary – wnioskodawca;
- w postępowaniu karnym – pokrzywdzony (nawet, jeśli nie jest stroną postępowania);
- w postępowaniu cywilnym – interwenient uboczny i uczestnik postępowania;
- w postępowaniu sędziowsko-administracyjnym – skarżący lub uczestnik postępowania na prawach strony;
- w postępowaniu egzekucyjnym oraz w innym postępowaniu dotyczącym wykonania orzeczenia sądowego – inna osoba realizująca swoje uprawnienia w tym postępowaniu.

Uprawniony podmiot może wnieść skargę zawsze, gdy w jego opinii postępowanie trwa dłużej niż jest to konieczne dla wyjaśnienia okoliczności faktycznych i prawnych niezbędnych do rozstrzygnięcia sprawy, zakończenia postępowania przygotowawczego lub wykonawczego. Zgodnie z art. 2 ust. 2 u.s.p. rozstrzygając, czy w danej sprawie faktycznie doszło do przewlekłości, sąd orzekający powinien poddać ocenie prawidłowość oraz terminowość podejmowanych przez dany organ czynności, w szczególności uwzględniając:

- dotychczasowy czas trwania postępowania od momentu jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi;
- charakter sprawy;
- stopień faktycznej i prawnej zawikłaności sprawy;
- znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w sprawie zagadnień;
- zachowanie się stron, a szczególnie strony zarzucającej przewlekłość postępowania.

Z formalnego punktu widzenia skarga powinna zostać złożona w toku prowadzonego postępowania, do sądu, przed którym ono się toczy, a w przypadku postępowania przygotowawczego do prokuratury prowadzącej lub nadzorującej to postępowanie. Natomiast sądem właściwym do rozpoznania złożonej skargi będzie sąd nadrzędu nad tym, któremu zarzuca się przewlekłe „procesowanie”.

Artykuł 12 ust. 4 u.s.p. przewiduje możliwość zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz skarżącego. Do czasu nowelizacji ustawy w 2009 r. maksymalna suma, której sąd

¹⁰ Postanowienie SN z dnia 8 marca 2005 r., III SPP 34/05, OSNP 2005/20, poz. 327.

nie mógł przekroczyć, ustalona była na poziomie 10 tys. złotych. W stosunku do zadośćuczynienia przyznawanego przez ETPC w takich sprawach kwota ta była dosyć niska, w związku z czym została ona dwukrotnie podwyższona, co oznacza, że sąd maksymalnie może przyznać skarżącemu w ramach rekompensaty za przewlekłość postępowania 20 tys. złotych. Ustalony został także dolny limit przyznawanego zadośćuczynienia – sąd nie może przyznać skarżącemu sumy pieniężnej niższej niż 2 tys. złotych, a także mniejszej niż 500 złotych za każdy rok dotychczas trwającego postępowania. Kwoty te są stawkami minimalnymi. Ustawodawca podkreśla, że sąd może przyznać skarżącemu sumę pieniężną wyższą niż ustalone minimum, gdy „sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania” (art. 12 ust. 4 zd. 3 u.s.p.). Dodatkowo ustawa daje możliwość wielokrotnego zaskarżenia przewlekłego postępowania i ubiegania się o zasądzenie „odpowiedniej sumy pieniężnej”. Zgodnie z art. 14 ust. 1 u.s.p. „skarżący może wystąpić z nową skargą w tej samej sprawie po upływie 12 miesięcy, a w postępowaniu przygotowawczym, w którym stosowane jest tymczasowe aresztowanie, oraz w sprawie egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego – po upływie 6 miesięcy, od daty wydania przez sąd orzeczenia”.

Mimo upływu niemal 15 lat od wejścia w życie ustawy o skardze problem przewlekłości postępowań sądowych oraz możliwej nieefektywności stworzonego środka trwa nadal. Dostrzegalne jest to m.in. w liczbie uwzględnianych przez ETPC skarg na niekończące się postępowania, składanych po uprzednim skorzystaniu z krajowych środków przeciwdziałania przewlekłości postępowań. W lipcu 2015 r. ETPC ponownie stwierdził naruszenie przez polski wymiar sprawiedliwości gwarantowanych praw do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie oraz skorzystania ze skutecznego środka odwoławczego w sprawie Rutkowski i inni przeciwko Polsce¹¹. Wyrok pilotażowy wydany w tej sprawie dotyczył połączonych trzech skarg oraz 591 analogicznych skarg, które zostały wniesione w okresie od 4 marca 2008 r. do 23 maja 2015 r. i zostały ujęte w załączonym do wyroku wykazie¹².

W sprawie Rutkowski przeciwko Polsce¹³ badaniu przez ETPC została poddana przewlekłość postępowania przygotowawczego oraz postępowania prowadzonego przed sądem karnym I instancji w łącznym okresie 7 lat i 10 miesięcy. W tym czasie stwierdzone zostały liczne uchybienia procesowe oraz znaczące okresy bezczynności, do powstania których skarżący w żaden sposób się nie przyczynił¹⁴. Pierwsza rozprawa w tej sprawie odbyła się po blisko 4 latach od momentu wpłynięcia aktu oskarżenia, a długotrwała przewlekłość doprowadziła do sporu, co do właściwości sądu do rozpoznawania danej sprawy. Ostatecznie, w 2010 r., skarżący został uniewinniony. Złożona przez niego skarga na przewlekłość postępowania

¹¹ A. Pietryka, Przewlekłość jako problem strukturalny w Polsce – analiza wyroku Rutkowski i Inni przeciwko Polsce, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, „Analizy i Rekomendacje” 2015/9, s. 1–2.

¹² A. Pietryka, Przewlekłość jako problem strukturalny..., s. 2.

¹³ Wyrok ETPC z dnia 7 lipca 2015 r., skargi nr 72287/10, 13927/11, 46187/11, HUDOC.

¹⁴ A. Pietryka, Przewlekłość jako problem strukturalny..., s. 2.

została uwzględniona, a w ramach rekompensaty przyznano mu sumę pieniężną w wysokości 2000 zł.

Łącznie ze sprawą Rutkowski przeciwko Polsce, rozpatrywane były dwie inne sprawy – Orlikowski przeciwko Polsce¹⁵ oraz Grabowska przeciwko Polsce¹⁶. W tych sprawach okresy badanej przewlekłości były jeszcze dłuższe – odpowiednio 11 lat i 8 miesięcy oraz 13 lat i 2 miesiące. Pierwsze postępowanie dotyczyło sprawy o zapłatę należności za wykonane prace remontowe. Przewlekłość w tym przypadku związana była ze zbyt niską częstotliwością wyznaczania terminów kolejnych rozpraw oraz długotrwałym oczekiwaniem na sporządzenie opinii przez biegłego. W drugiej sprawie, dotyczącej stwierdzenia nabycia współwłasności nieruchomości przez zasiedzenie, ETPC dopatrywał się błędów w toku prowadzonego postępowania polegających m.in. „na niedołożeniu staranności w zawiadamianiu stron o przebiegu postępowania”¹⁷. W obu sprawach skargi na przewlekłość postępowań zostały oddalone.

W wyroku Rutkowski i inni przeciwko Polsce ETPC stwierdził nie tylko naruszenie art. 6 i 13 EKPC w tej konkretnej sprawie, ale zdiagnozował ogólny problem systemowy w Polsce związany z przewlekłością postępowań sądowych. Na gruncie art. 6 Konwencji wiąże się on przede wszystkim ze zbyt opieszałym przedkładaniem opinii przez biegłych sądowych oraz wadliwym zarządzaniem procesami, przejawiającym się w częstym odraczaniu rozpraw oraz długimi przerwami między kolejnymi posiedzeniami. Z kolei na gruncie art. 13 Konwencji problem strukturalny odnosi się do funkcjonowania stworzonego środka zaskarżenia w postaci skargi na przewlekłość. ETPC wskazał tutaj dwa główne problemy. Pierwszym jest „fragmentaryzacja” badania przewlekłości podlegająca na „ograniczeniu oceny stanu przewlekłości do tej fazy danego postępowania, w której składana jest skarga na przewlekłość”¹⁸. Drugi problem odnosi się do nie realizacji założonej kompensacyjnej funkcji skargi, czyli „zaniżania wysokości przyznawanych skarżącemu rekompensat pieniężnych z tytułu zaistnienia stanu przewlekłości”¹⁹.

Liczne wyroki ETPC wskazujące na rozbieżności pomiędzy standardami wyznaczanymi przez orzecznictwo ETPC a orzecznictwem krajowych sądów były powodem nowelizacji ustawy o skardze na przewlekłość, która miała miejsce w grudniu 2017 r. Warto zatem poddać ocenie czy ta modyfikacja zwiększyła efektywność tego środka zaskarżenia i wspomogła ochronę prawa jednostki do rozpoznania sprawy przez sąd w rozsądnym terminie. Podczas posiedzenia w grudniu 2018 r., Komitet Ministrów Rady Europy wydał decyzję²⁰, w której w punkcie 6. wyraził zaniepokojenie, że pomimo nowelizacji ustawy o skardze w 2017 r.

¹⁵ Skarga nr 72287/10.

¹⁶ Skarga nr 46187/11.

¹⁷ A. Pietryka, *Przewlekłość jako problem strukturalny...*, s. 3.

¹⁸ A. Pietryka, *Przewlekłość jako problem strukturalny...*, s. 3-4.

¹⁹ A. Pietryka, *Przewlekłość jako problem strukturalny...*, s. 4.

²⁰ Decyzja Komitetu Ministrów Rady Europy wydana podczas 1331. spotkania, 6 grudnia 2018 r., Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Raport z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2018 r.*, Warszawa 2019, s. 14.

oraz intensywnego podnoszenia świadomości wśród sędziów, nadal średnia wysokość kwoty rekompensaty przyznawanej przez sądy krajowe rozpoznające skargę na przewlekłość pozostawała niezmienną. Jednocześnie Komitet skierował prośbę o głęboką refleksję na temat możliwości poprawy obecnej sytuacji oraz nakazał wskazanie przyczyn tak dużej liczby skarg na nadmierną długość postępowania odrzuconych ze względów formalnych.

2. Obraz statystyczny spraw ze skargi na przewlekłość postępowania sądowego

Od 2004 r. polskie prawo daje możliwość złożenia skargi na przewlekłe postępowanie. Od tego czasu liczba zarejestrowanych spraw z wykazu S systematycznie wzrasta – od niespełna 1,8 tys. w 2004 roku²¹, do ponad 18 tys. w roku 2018 (wykres 1), co oznacza ponad 10-krotny wzrost²².

Tabela 1. Ogólna liczba załatwionych spraw z wykazu S w latach 2004–2018 według rodzaju sądu (liczby bezwzględne)

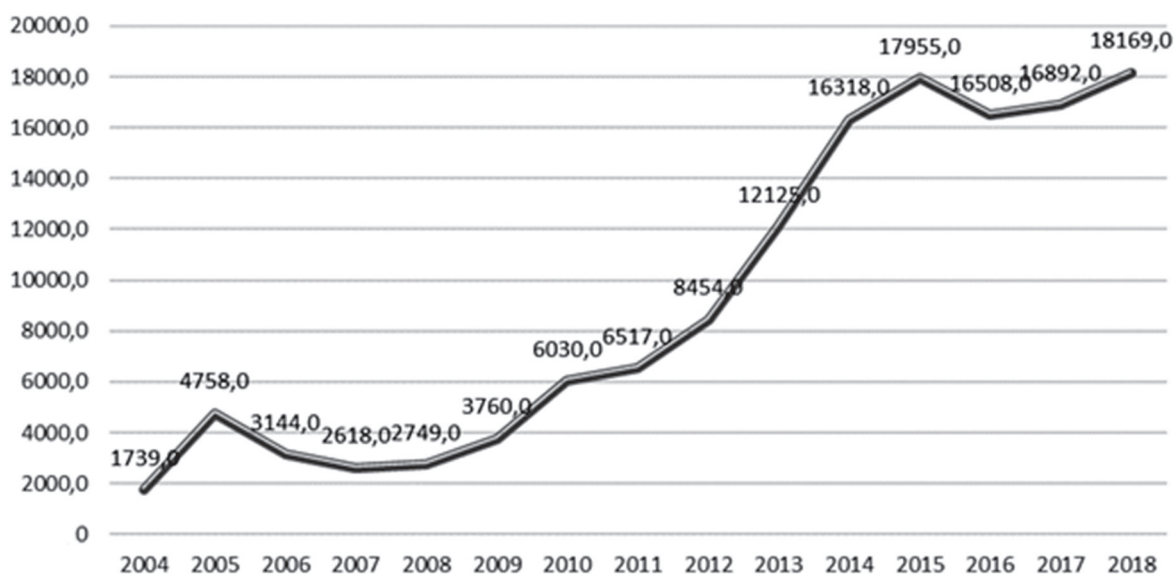
	Sądy okręgowe sprawy cywilne	Sądy apelacyjne sprawy cywilne	Sądy okręgowe sprawy karne	Sądy apelacyjne sprawy karne	Sądy okręgowe sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpie- czeń społecznych	Sądy apelacyjne sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpie- czeń społecznych	Sądy okręgowe sprawy gospodarcze	Sądy apelacyjne sprawy gospodarcze	Łącznie
2004	825	367	243	74	49	102	79	–	1 739
2005	2 217	763	712	245	309	296	216	–	4 758
2006	1 529	463	493	131	156	179	128	65	3 144
2007	1 286	351	495	146	113	126	80	21	2 618
2008	1 323	296	679	173	76	99	70	33	2 749
2009	1 624	426	969	370	104	132	98	37	3 760
2010	2 927	568	1 583	536	112	155	116	33	6 030
2011	2 839	980	1 721	441	88	193	184	71	6 517
2012	3 807	1 454	1 746	480	130	523	209	105	8 454
2013	6 199	2 455	1 998	550	164	243	320	196	12 125
2014	9 152	2 991	2 603	469	167	204	420	312	16 318
2015	10 447	3 863	2 041	451	151	188	472	342	17 955
2016	8 425	3 890	1 869	414	166	195	405	1 144	16 508
2017	9 006	4 747	1 822	415	141	182	432	147	16 892
2018	9 409	5 405	1 769	535	117	262	559	113	18 169

²¹ Należy odnotować, że ustawa o skardze weszła w życie 17 września 2004 r., a zatem w 2004 r. była stosowana tylko przez ok. 1 kwartał.

²² Prezentowane w tym rozdziale dane statystyczne pochodzą z rocznych sprawozdań statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości: MS-S1a, MS-S1o, MS-S5a, MS-S5o, MS-S11-12a, MS-S11-12o, MS-S19o.

Najwięcej skarg na przewlekłe postępowania rozpatrywanych było przez wydziały cywilne sądów okręgowych. Corocznie stanowią one ok. 50% łącznej liczby załatwionych spraw z wykazu S. Znaczny odsetek tworzą również skargi rozpatrywane przez wydziały cywilne sądów apelacyjnych oraz wydziały karne sądów okręgowych (między 10% a 30%) (tabela 1).

Wykres 1. Łączna liczba załatwionych spraw z wykazu S w latach 2004–2018 (liczby bezwzględne)

Zgodnie z rekomendacjami ETPC sąd, który uzna, że w danej sprawie faktycznie doszło do przewlekłości postępowania, powinien zasądzić na rzecz skarżącego „odpowiednią sumę pieniężną”. W ciągu 14 lat obowiązywania ustawy o skardze na przewlekłość postępowań, rocznie jedynie od 9% do 18% wszystkich załatwionych spraw z wykazu S kończy się uwzględnieniem skargi w całości lub części oraz zasądzeniem rekompensaty pieniężnej (tabela 2).

Tabela 2. Liczba spraw z wykazu S uwzględnionych w całości lub w części, w których zasądzono kwotę pieniężną w latach 2004–2018 według rodzaju sądu (liczby bezwzględne i odsetki ogólnej liczby spraw z wykazu S w danym roku)

	Sądy okręgowe sprawy cywilne		Sądy apelacyjne sprawy cywilne		Sądy okręgowe sprawy karne		Sądy apelacyjne sprawy karne		Sądy okręgowe sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych		Sądy apelacyjne sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych		Sądy okręgowe sprawy gospodarcze		Sądy apelacyjne sprawy gospodarcze		Łącznie	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
2004	70	8%	28	8%	22	9%	7	9%	5	10%	11	11%	6	8%	—	—	149	9%
2005	308	14%	97	13%	60	8%	29	12%	48	16%	43	15%	21	10%	—	—	606	13%
2006	254	17%	64	14%	34	7%	6	5%	28	18%	17	9%	16	13%	6	9%	425	14%
2007	229	18%	29	8%	49	10%	11	8%	9	8%	8	6%	14	18%	1	5%	350	13%
2008	227	17%	44	15%	68	10%	11	6%	7	9%	6	6%	5	7%	2	6%	370	13%
2009	289	18%	51	12%	145	15%	52	14%	11	11%	16	12%	17	17%	7	19%	588	16%
2010	442	22%	74	13%	262	17%	64	12%	16	14%	34	22%	19	16%	13	39%	924	15%
2011	615	22%	105	11%	255	15%	75	17%	10	11%	42	22%	34	18%	31	44%	1 167	18%
2012	641	17%	106	7%	246	14%	71	15%	19	15%	260	50%	57	27%	53	50%	1 453	12%
2013	803	13%	118	5%	322	16%	91	17%	18	11%	49	20%	82	26%	42	21%	1 525	13%
2014	989	11%	108	4%	329	13%	73	16%	32	19%	31	15%	144	34%	29	9%	1 735	11%
2015	1 026	10%	98	3%	282	14%	71	16%	33	22%	25	13%	139	29%	24	7%	1 698	9%
2016	1 037	12%	105	3%	303	16%	104	25%	28	17%	33	17%	134	33%	21	2%	1 765	11%
2017	936	10%	102	2%	216	12%	74	18%	23	16%	14	8%	111	26%	19	13%	1 495	9%
2018	1 241	13%	156	3%	208	12%	59	11%	17	15%	21	8%	254	45%	10	9%	1 966	11%

Wraz ze wzrostem liczby wpływających skarg na przewlekłość postępowań zwiększa się również łączna kwota wydawana na odszkodowania dla osób skarżących – od 357 tys. złotych w 2004 r. do 5,8 mln złotych w 2018 r. (tabela 3).

Tabela 3. Ogólna kwota zasądzonych rekompensat w sprawach z wykazu S w latach 2004–2018 według rodzaju sądu (w zł)

	Sądy okręgowe sprawy cywilne	Sądy apelacyjne sprawy cywilne	Sądy okręgowe sprawy karne	Sądy apelacyjne sprawy karne	Sądy okręgowe sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	Sądy apelacyjne sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	Sądy okręgowe sprawy gospodarcze	Sądy apelacyjne sprawy gospodarcze	łącznie
2004	165 000	87 500	39 160	27 000	7 000	26 500	5 150	–	357 310
2005	661 403	261 001	126 800	115 500	89 000	98 000	27 800	–	1 379 504
2006	431 744	150 000	67 300	508 500	33 500	42 000	19 650	15 000	1 267 694
2007	462 130	76 300	96 300	18 500	13 800	20 700	25 800	1 000	714 530
2008	492 200	157 500	143 800	30 500	6 700	17 500	20 000	8 000	876 200
2009	807 740	180 200	401 000	221 500	43 500	63 000	40 900	22 000	1 779 840
2010	1 318 390	260 500	849 100	292 000	46 755	134 800	49 500	44 000	2 995 045
2011	1 779 850	364 500	737 000	417 100	28 000	148 000	83 000	94 600	3 652 050
2012	1 783 239	306 500	688 500	361 500	71 000	534 000	126 317	125 200	3 996 256
2013	2 325 395	370 000	900 000	424 000	92 220	135 000	196 874	90 000	4 533 489
2014	2 762 690	350 500	812 500	308 000	81 400	77 000	321 300	93 000	4 806 390
2015	2 913 800	319 500	839 700	292 500	106 500	72 800	380 299	66 000	4 991 099
2016	3 082 621	484 000	991 000	469 500	108 500	112 500	388 500	77 500	5 714 121
2017	2 615 300	292 500	699 000	423 500	59 500	48 500	307 000	50 000	4 495 300
2018	3 306 121	585 000	701 000	522 400	38 500	61 740	591 100	32 000	5 837 861

Jednak mimo wzrostu ogólnych wydatków na odszkodowania z tytułu naruszenia prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez zbędnej zwłoki, średnia kwota wypłacanych rekompensat nie zmienia się w znaczący sposób – w 2004 r. wynosiła ona 2,4 tys. złotych, a w 2018 r. – 3,1 tys. złotych (por. tabela 4).

Tabela 4. Średnia kwota zasądzonych rekompensat w sprawach z wykazu S w latach 2004–2018 według rodzaju sądu (w zł)

	Sądy okręgowe sprawy cywilne	Sądy apelacyjne sprawy cywilne	Sądy okręgowe sprawy karne	Sądy apelacyjne sprawy karne	Sądy okręgowe sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpie- czeń społecznych	Sądy apelacyjne sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpie- czeń społecznych	Sądy okręgowe sprawy gospodarcze	Sądy apelacyjne sprawy gospodarcze	Łącznie
2004	2 357	3 125	1 780	3 857	1 400	2 409	858	–	2 398
2005	2 147	2 691	2 113	3 983	1 854	2 279	1 324	–	2 276
2006	1 700	2 344	1 979	84 750	1 196	2 471	1 228	2 500	2 983
2007	2 018	2 631	1 965	1 682	1 533	2 588	1 843	1 000	2 041
2008	2 168	3 580	2 115	2 773	957	2 917	4 000	4 000	2 368
2009	2 795	3 533	2 766	4 260	3 955	3 938	2 406	3 143	3 027
2010	2 983	3 520	3 241	4 563	2 922	3 965	2 605	3 385	3 241
2011	2 894	3 471	2 890	5 561	2 800	3 524	2 441	3 052	3 129
2012	2 782	2 892	2 799	5 092	3 737	2 054	2 216	2 362	2 750
2013	2 896	3 136	2 795	4 659	5 123	2 755	2 401	2 143	2 973
2014	2 793	3 245	2 470	4 219	2 544	2 484	2 231	3 207	2 770
2015	2 840	3 260	2 978	4 120	3 227	2 912	2 736	2 750	2 939
2016	2 973	4 610	3 271	4 514	3 875	3 409	2 899	3 690	3 237
2017	2 794	2 868	3 236	5 723	2 587	3 464	2 766	2 632	3 007
2018	2 664	3 750	3 370	8 854	2 265	2 940	2 327	3 200	2 969

Jak już sygnalizowano, w 2018 r. łącznie załatwionych zostało ponad 18 tys. spraw z wykazu S (tabela 5). Najwięcej, bo aż 80% stanowiły skargi rozpatrywane przez sądy cywilne (50% – sądy okręgowe, 30% – sądy apelacyjne), niespełna 13% to skargi na przewlekłe postępowanie karne (10% – sądy okręgowe, 3% – sądy apelacyjne), ok. 4% skarg dotyczyło spraw gospodarczych (3% – sądy okręgowe, 1% sądy apelacyjne), a ok. 2% – spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (1% – sądy okręgowe, 1% – sądy apelacyjne).

Spośród ogółu załatwionych spraw z wykazu S w 2018 r., w całości lub w części uwzględnionych zostało jedynie nieco ponad 2 tys. skarg. Pozostałe skargi zostały odrzucone (ok. 60%), oddalone (ok. 8%) lub załatwione w inny sposób (ok. 12%).

W 97% uwzględnionych skarg na przewlekłość postępowania zasądzona została suma pieniężna, o łącznej wartości ponad 5,8 mln złotych. Najwięcej, bo ponad 3,3 mln zł rekompensat pieniężnych, zostało przyznanych przez wydziały cywilne sądów okręgowych.

Średnia kwota zasądzonych odszkodowań za sprawy z wykazu S oscyluje w granicach 2,2 tys. zł – 3,7 tys. zł. Jedynie w przypadku spraw rozpatrywanych przez wydziały karne sądów apelacyjnych średnia kwota rekompensaty pieniężnej wyniosła ponad 8,8 tys. zł.

Tabela 5. Załatwione sprawy z wykazu S w 2018 r.

Rodzaj sądu	Ogółem	W tym:					Ogólna kwota zasądzonych odszkodowań (w złotych)	Średnia kwota zasądzonych odszkodowań (w złotych)
		Uwzględniono w całości lub w części		Oddalono	Odrzucono	Załatwiono w inny sposób		
		Razem	W tym przez zasądzenie sumy pieniężnej					
Sądy okręgowe cywilne	9 409	1 267	1 241	1 630	5 806	705	3 306 121	2 664
Sądy apelacyjne cywilne	5 405	161	156	480	4 530	234	585 000	3 750
Sądy okręgowe karne	1 769	219	208	494	197	859	701 000	3 370
Sądy apelacyjne karne	535	68	59	110	40	322	522 400	8 854
Sądy okręgowe z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	117	18	17	59	31	9	38 500	2 265
Sądy apelacyjne z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	262	21	21	79	87	75	61 740	2 940
Sądy okręgowe gospodarcze	559	260	254	173	96	30	591 100	2 327
Sądy apelacyjne gospodarcze	113	10	10	34	62	7	32 000	3 200
Łącznie	18 169	2 024	1 966	1 429	10 849	2 241	5 837 861	3 102

Dane statystyczne dotyczące spraw z wykazu S gromadzone w rocznych sprawozdaniach statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości MS-S1a, MS-S1o, MS-S5a, MS-S5o, MS-S11-12a, MS-S11-12o, MS-S19o obejmują również informację o szczegółowych podstawach wnoszonych skarg, inaczej o tym, na co skarżył się skarżący. Jest to zamknięty katalog uwzględniający następujące przyczyny skargi: 1) zbyt odległe wyznaczenie terminu pierwszej rozprawy, 2) długość przerwy (odroczenia) między rozprawami, 3) zwłokę wykonania opinii przez biegłych albo zasięganie przez sędziów kolejnych opinii, 4) nadużywanie zawieszania postępowania, 5) przewlekłość trwania tzw. czynności wstępnych, 6) przewlekłość postępowania międzyinstancyjnego, 7) przewlekłość postępowania wykonawczego (z rozróżnieniem na postępowania wykonawcze sądu i komornika w sprawozdaniach ze spraw cywilnych, gospodarczych oraz pracy i ubezpieczeń społecznych), 8) beczynność w podejmowaniu czynności procesowych, 9) nieterminowość sporządzania uzasadnień oraz 10) inne. Dodatkowo w sprawozdaniach w sprawach karnych większość z tych kategorii została wykazana odrębnie dla postępowań sądowych i postępowań prokuratorskich. Według objaśnień do sprawozdań statystycznych „w sytuacji, gdy wniesiona skarga na przewlekłość postępowania jest zasadna z kilku przyczyn, wykazuje się ją w tym wierszu przyczyny, która miała zasadnicze znaczenie (najistotniejsze) dla jej uwzględnienia”.

Według danych zawartych w sprawozdaniach statystycznych MS najczęstszym powodem przewlekłości postępowania podawanym przez skarżącego w 2018 r. była beczynność w podejmowanych czynnościach procesowych. Została ona wymieniona w 44% łącznej liczby

rozpatrywanych skarg (tabela 6). Długotrwałość postępowań, według tych samych danych, wynikała również z takich przyczyn, jak:

- przewlekłość postępowania wykonawczego prowadzonego przez sąd lub komornika (17%);
- przewlekłość trwania tzw. czynności wstępnych (4%);
- zbyt odległe wyznaczenie terminu pierwszej rozprawy (2%);
- długość przerwy (odroczenia) między rozprawami (1%).

Tabela 6. Powody przewlekłości podane w skardze w 2018 r. (liczby bezwzględne)

	Sądy okręgowe sprawy cywilne	Sądy apelacyjne sprawy cywilne	Sądy okręgowe sprawy karne	Sądy apelacyjne sprawy karne	Sądy okręgowe sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpie- czeń społecznych	Sądy apelacyjne sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpie- czeń społecznych	Sądy okręgowe sprawy gospodarcze	Sądy apelacyjne sprawy gospodarcze	Łącznie	
Zbyt odległe wyznaczenie terminu pierwszej rozprawy	196	35	44	–	1	10	9	4	299	
Długość przerwy (odroczenia) między rozprawami	122	22	75	–	6	7	5	4	241	
Zwłoka wykonywania opinii przez biegłego albo zasięgnięcie przez sędziów kolejnych opinii	72	11	6	1	5	8	1	–	104	
Nadużywanie zawieszenia postępowania	20	2	5	–	–	2	1	–	30	
Przewlekłość trwania tzw. czynności wstępnych	522	56	171	9	2	5	13	3	781	
Przewlekłość postępowania międzyinstancyjnego	44	20	13	151	2	5	2	2	239	
Przewlekłość postępowania wykonawczego	Sądu	2 656	6	50	19	5	2	–	–	2738
	Komornika	325	–	–	–	1	–	–	–	326
Bezczynność w podejmowaniu czynności procesowych	3 040	3 644	511	100	58	101	421	71	7946	
Nieterminowość sporządzania uzasadnień	22	11	4	1	1	2	5	1	47	
Inne	2 389	1 598	890	245	36	120	45	28	5351	

3. Metodologia badania i opis badanych spraw

Dla realizacji przedstawionego na wstępie celu badania Instytut Wymiaru Sprawiedliwości zwrócił się do wszystkich sądów okręgowych (45) i apelacyjnych (11) o przesłanie akt wszystkich spraw z wykazu S zakończonych prawomocnie w 2018 r. w danym sądzie przez zasądzenie kwoty pieniężnej. Jak wynika z prezentowanych w poprzednim rozdziale danych statystycznych ze sprawozdań Ministerstwa Sprawiedliwości, w roku 2018 spraw zakończonych w ten sposób było 1966. W odpowiedzi na nasze wnioski uzyskaliśmy akta spraw z 36 sądów okręgowych (80% z 45) i 8 sądów apelacyjnych (73% z 11). Analizie poddano wszystkie przekazane sprawy spełniające wskazane kryteria²³ – 1324 (67% ze wszystkich 1966 wykazywanych w sprawozdaniach statystycznych). Ze względu na brak odpowiedzi z części sądów nie udało się więc zrealizować założonego badania pełnego. Badanie objęło jednak zdecydowaną większość z przedmiotowych spraw i jego wyniki należy uznać za w pełni reprezentatywne dla analizowanej kategorii²⁴. Szczegółowy wykaz liczby analizowanych spraw został zaprezentowany w tabeli 7. Najwięcej akt spraw dotyczących przewlekłości postępowań pochodziło z Sądu Okręgowego w Poznaniu (15%), Sądu Okręgowego w Krakowie (11%) oraz Sądu Okręgowego w Gliwicach (9%).

Tabela 7. Wykaz sądów orzekających o przewlekłości

Nazwa sądu	Liczba spraw	Procent
Sąd Apelacyjny w Gdańsku	13	1,0
Sąd Apelacyjny w Katowicach	35	2,6
Sąd Apelacyjny w Krakowie	29	2,2
Sąd Apelacyjny w Lublinie	8	0,6
Sąd Apelacyjny w Łodzi	8	0,6
Sąd Apelacyjny w Poznaniu	20	1,5
Sąd Apelacyjny w Warszawie	99	7,5
Sąd Apelacyjny we Wrocławiu	9	0,7
Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej	13	1,0
Sąd Okręgowy w Bydgoszczy	15	1,1
Sąd Okręgowy w Częstochowie	7	0,5
Sąd Okręgowy w Elblągu	2	0,2
Sąd Okręgowy w Gdańsku	79	6,0
Sąd Okręgowy w Gliwicach	117	8,7

²³ Sądy przekazały np. omyłkowo kilka spraw, w których „odpowiednia suma pieniężna” nie została zasądzona.

²⁴ Należy mieć jednak oczywiście na uwadze, że nawet przeprowadzenie badania pełnego tego rodzaju spraw nie mogłoby objąć całego fenomenu przewlekłości postępowań, gdyż występuje w tym przypadku *sui generis* zjawisko ciemnej liczby. Nie wszystkie przewlekłe postępowania są bowiem przedmiotem skargi na przewlekłość i nie we wszystkich sprawach, które faktycznie mogły być przewlekłe, przewlekłość zostanie stwierdzona i przyznana zostanie z tego tytułu rekompensata.

Nazwa sądu	Liczba spraw	Procent
Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze	8	0,6
Sąd Okręgowy w Kaliszu	8	0,6
Sąd Okręgowy w Katowicach	80	6,0
Sąd Okręgowy w Kielcach	20	1,5
Sąd Okręgowy w Koninie	5	0,4
Sąd Okręgowy w Koszalinie	4	0,3
Sąd Okręgowy w Krakowie	139	10,4
Sąd Okręgowy w Legnicy	6	0,5
Sąd Okręgowy w Lubinie	73	5,5
Sąd Okręgowy w Łodzi	19	1,4
Sąd Okręgowy w Nowym Sączu	8	0,6
Sąd Okręgowy w Olsztynie	13	1,0
Sąd Okręgowy w Opolu	18	1,4
Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim	8	0,6
Sąd Okręgowy w Płocku	29	2,2
Sąd Okręgowy w Poznaniu	201	15,1
Sąd Okręgowy w Przemyślu	5	0,4
Sąd Okręgowy w Radomiu	5	0,4
Sąd Okręgowy w Rzeszowie	9	0,7
Sąd Okręgowy w Siedlcach	5	0,4
Sąd Okręgowy w Słupsku	18	1,4
Sąd Okręgowy w Suwałkach	2	0,2
Sąd Okręgowy w Szczecinie	32	2,4
Sąd Okręgowy w Świdnicy	6	0,5
Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu	4	0,3
Sąd Okręgowy w Toruniu	7	0,5
Sąd Okręgowy w Warszawie	54	4,1
Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	29	2,2
Sąd Okręgowy we Wrocławiu	38	2,9
Sąd Okręgowy w Zielonej Górze	17	1,3
łącznie	1324	100,0

O przewlekłości w 83% badanych spraw orzekały sądy okręgowe, a w niespełna 17% spraw sądy apelacyjne (tabela 8).

Tabela 8. Rodzaj sądu orzekającego o przewlekłości

Rodzaj sądu	Liczba spraw	Procent
Okręgowy	1103	83,3
Apelacyjny	221	16,7
łącznie	1324	100,0

Łącznie 92% analizowanych spraw dotyczyło przewlekłości postępowań sądowych. Około 5% badanych spraw ze skargi na przewlekłe postępowanie stanowiły przewlekłe postępowania przygotowawcze prowadzone przez prokuratora, a nieco mniej, bo 4% – sprawy egzekucyjne prowadzone przez komornika (por. tabela 9). Spośród spraw wyszczególnionych jako skargi na przewlekłość postępowania sądowego 6 zawierało skargę zarówno na postępowanie sądowe, jak i postępowanie przygotowawcze prowadzone przez prokuraturę.

Ponad 75% badanych spraw dotyczyło przewlekłego postępowania prowadzonego przez sądy rejonowe, 15% przez sądy okręgowe, a jedynie 3 przez sądy apelacyjne (tabela 9). Na przewlekłe sprawy sądowe można również spojrzeć z perspektywy rodzaju przewlekłego postępowania (tabela 10). W takim ujęciu nie zmienia się liczba i odsetek postępowań prokuratorskich i komorniczych, zaś spośród spraw sądowych możemy wyróżnić najczęstsze postępowania sądowe – procesowe (47% wszystkich analizowanych, łącznie cywilne, karne, gospodarcze oraz pracy i ubezpieczeń społecznych). 30% spraw dotyczyło przewlekłości postępowań nieprocesowych, a 5% – apelacyjnych. Dane te sugerują więc, że przewlekłość dotyka prawie wyłącznie postępowań w I instancji, sprawy rozpoznawane w II instancji stanowiły bowiem jedynie 5% wszystkich analizowanych.

Tabela 9. Rodzaj sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Liczba spraw	Procent
Komornik – sprawa egzekucyjna	48	3,6
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	63	4,8
Sąd rejonowy	1018	76,9
Sąd okręgowy	192	14,5
Sąd apelacyjny	3	0,2
Łącznie	1324	100,0

Tabela 10. Rodzaj przewlekłego postępowania (1)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Liczba spraw	Procent
Sądowe – procesowe	616	46,5
Sądowe – nieprocesowe	390	29,5
Sądowe – apelacyjne	68	5,1
Sądowe – inne	139	10,5
Komornicze	48	3,6
Prokuratorskie	63	4,8
Łącznie	1324	100,0

Najczęściej stwierdzano przewlekłość sądowych postępowań cywilnych (62%) oraz karnych (18% – łącznie sądowych i prokuratorskich) (tabela 11). Interesującą i wyróżnioną w tym

zestawieniu, choć niezbyt liczną kategorią przewlekłych sądowych spraw cywilnych (ok. 3% wszystkich), były sprawy ze skargi na czynności komornika. Jest to więc przykład sytuacji, w której skarga na przewlekłość dotyczyła sprawy, w której sąd rozstrzygał o zasadności innej skargi, a więc, że nawet sprawy skargowe również okazują się przewlekłe (a przynajmniej według skarżących). Łącznie około 4% analizowanych spraw przewlekłych stanowiły postępowania egzekucyjne (w większości prowadzone przez komorników, w kilku przypadkach przez sąd). Po 5% ogółu badanych spraw stanowiły przewlekłe postępowania z zakresu prawa rodzinnego oraz sprawy gospodarcze.

Najwięcej przewlekłych postępowań cywilnych dotyczyło spraw o zapłatę. Stanowiły one ponad połowę wszystkich długotrwałych postępowań cywilnych. Ponadto wśród przewlekłych postępowań cywilnych znalazły się również m.in. sprawy spadkowe oraz dotyczące zasiedzenia i ustanowienia służebności (14%), sprawy dotyczące podziału majątku wspólnego i zniesienia współwłasności (9%) oraz sprawy o odszkodowanie lub zadośćuczynienie (7%).

Co czwarte przewlekłe postępowanie karne dotyczyło przestępstw przeciwko mieniu. Po 5% ogółu długotrwałych postępowań karnych dotyczyło: przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko czci i nietykalności cielesnej oraz przeciwko funkcjonariuszowi publicznemu wykonującemu swoją pracę. Pojedyncze przypadki, dołączone do tej kategorii, to 3 sprawy z zakresu prawa karnego-skarbowego oraz jedna sprawa o wykroczenie.

Przewlekłe postępowania z zakresu prawa rodzinnego obejmowały głównie sprawy o alimenty (37%), sprawy rozwodowe (25%), sprawy regulujące kontakty z małoletnim (19%) oraz ustanawiające lub zmieniające zakres władzy rodzicielskiej (13%).

W bazie analizowanych spraw przewlekłe postępowania gospodarcze dotyczyły przede wszystkim spraw o zapłatę (72%). Znaczny odsetek stanowiły również postępowania upadłościowe (12%).

Wśród przewlekłych postępowań z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych znalazły się sprawy o przyznanie lub ustalenie świadczenia rentowego/emerytalnego (38%), sprawy związane z mobbingiem lub dyskryminacją w miejscu pracy (21%), sprawy o przyznanie zasiłku chorobowego (17%) lub o wypłatę ubezpieczenia (7%).

W grupie badanych akt ponadto znalazło się: 8 spraw wieczystoksięgowych i 6 spraw rejestrowych.

Jak już sygnalizowano, najczęściej analizowane skargi dotyczyły postępowań pierwszoinstancyjnych. Tylko 5% skarg (68) wpłynęło na sprawy drugoinstancyjne, jednak praktycznie we wszystkich tych przypadkach przedmiotem skargi było zarówno postępowanie drugo- jak i pierwszo-instancyjne. Patrząc bardziej szczegółowo na te 68 spraw, widać, że obejmowały one najczęściej postępowania apelacyjne od spraw cywilnych (46 z 68), czyli po prostu tych, których jest najwięcej. Gdy spojrzeć z kolei od strony podziału rzeczowego przewlekłych spraw, można sprawdzić, czy w którejś z wyróżnionych kategorii było istotnie więcej skarg na postępowania wieloinstancyjne, co mogłoby sugerować większe problemy z szybkością

rozpatrywania w nich apelacji. Wyższy odsetek tego rodzaju postępowań odnotowano jedynie w przypadku spraw z zakresu pracy i ubezpieczeń społecznych (12,5% w porównaniu do średniej – 5,1%). Jednak tych spraw było w analizowanym materiale bardzo mało (24), więc ta różnica może być jednak przypadkowa.

Tabela 11. Rodzaj przewlekłego postępowania (2)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Liczba spraw	Procent
Karne	237	17,9
Cywilne	819	61,9
Cywilne ze skargi na czynności komornika	44	3,3
Egzekucyjne	53	4,0
Rodzinne	68	5,1
Gospodarcze	65	4,9
Pracy i ubezpieczeń społecznych	24	1,8
Wieczystoksięgowe	8	0,6
Rejestrowe	6	0,5
Łącznie	1324	100,0

Podmiot prowadzący postępowanie, którego dotyczy skarga na przewlekłość, może wnieść swoją odpowiedź na skargę. Sąd lub organ, któremu zarzuca się przewlekłe procesowanie, odpowiada wówczas na zarzuty skarżącego, przedstawia okoliczności sprawy oraz może wnieść o oddalenie skargi.

W bazie analizowanych spraw odpowiedź na skargę została wniesiona przez sąd lub inny organ, którego dotyczyła przewlekłość postępowania, w 81% przypadkach. W zdecydowanej większości (93%) odpowiedź ta zawierała szczegółowe wyjaśnienia. Co piąte akta spraw nie zawierały odpowiedzi na skargę (tabela 12).

Tabela 12. Odpowiedź na skargę

Odpowiedź na skargę	Liczba spraw	Procent
Tak, szczegółowe wyjaśnienia	995	75,2
Tak, ale brak szczegółowych wyjaśnień	74	5,5
Brak	255	19,3
Łącznie	1324	100,0

W większości analizowanych spraw (94%), skarga na przewlekłe toczące się postępowanie była wnoszona z inicjatywy 1 podmiotu (tabela 13). Jedynie w 7% przypadków skargę wniosły 2 podmioty lub więcej.

Tabela 13. Liczba podmiotów skarżących

Liczba podmiotów skarżących	Liczba spraw	Procent
1 podmiot	1238	93,5
2 podmioty	68	5,1
3 podmioty	10	0,8
4 i więcej podmiotów	8	0,6
łącznie	1324	100,0

Jak wskazywano w pierwszym rozdziale opracowania, skargę na przewlekłość postępowania może wnieść strona postępowania oraz inne kategorie uprawnionych wymienionych w artykule 3 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania. Skargę na przewlekłe postępowanie cywilne najczęściej wносиły podmioty, z których inicjatywy się ono toczyło, tj. powodowie i wnioskodawcy (61% ogółu wniesionych skarg) (por. tabela 14).

Wśród skarżących się na naruszenie prawa do sądu w procesach cywilnych było 90% powodów i 10% pozwanych. Taki rozkład może wynikać z faktu, że większości pozwanych mogło nie zależeć na sprawnym postępowaniu i jego szybkim zakończeniu.

W przypadku postępowań karnych, ich przewlekłość była dotkliwa zarówno dla oskarżonych, jak i pokrzywdzonych. Skargi dotyczące przewlekłych postępowań karnych w niemal równych proporcjach wniesione zostały przez oskarżonych i pokrzywdzonych.

W tym zestawieniu, ze względu na niejednoznaczne kategorie w analizowanych wnioskach i postanowieniach o stwierdzenie przewlekłości, wyszczególniana wcześniej kategoria skarżących czynności komornika została połączona z kategorią: strona w postępowaniu egzekucyjnym.

Tabela 14. Podmiot wnoszący skargę

Podmiot wnoszący skargę	Liczba spraw	Procent
Strona powodowa	649	48,8
Strona pozwana	74	5,6
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	153	11,6
Uczestnik postępowania nieprocesowego	101	7,6
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	108	8,2
Oskarżony	107	8,1
Pokrzywdzony	107	8,1
Skazany	17	1,3
Oskarżyciel posiłkowy	5	0,4
Inny	1	0,1
Nie ustalono	2	0,2
łącznie	1324	100,0

Zważając na to, że analizowane w niniejszym badaniu skargi składane były na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, czas jej rozpatrywania również nie powinien być zbyt długi. Z puli badanych spraw w 82% skargi zostały rozpatrzone w przeciągu maksymalnie 3 miesięcy od daty wpływu, w 11% rozpatrywanie skargi trwało krócej niż 1 miesiąc, a najkrótszy czas ich rozpoznawania to 5 dni. Najdłuższy okres rozpatrywania skargi na przewlekłość to 409 dni, czyli nieco ponad 13 miesięcy. Średni okres rozpoznawania skarg na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie wynosił 65 dni, mediana – 56 dni.

Tabela 15. Czas rozpatrywania skargi

Czas rozpatrywania skargi	Liczba spraw	Procent
Do 1 miesiąca	143	10,8
Pow. 1 do 2 miesięcy	579	43,7
Pow. 2 do 3 miesięcy	369	27,9
Pow. 3 do 4 miesięcy	144	10,9
Pow. 4 do 5 miesięcy	54	4,0
Pow. 5 do 6 miesięcy	17	1,3
Dłużej niż 6 miesięcy	17	1,3
Brak danych	1	0,1
Łącznie	1324	100,0

Najkrótsze postępowanie, na które została złożona skarga, od momentu jego wszczęcia przed sądem do chwili wpływu skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, trwało 64 dni, czyli nieco ponad 2 miesiące, najdłuższe zaś 9 899 dni, czyli ponad 27 lat.

5% długotrwałych postępowań trwało krócej niż 6 miesięcy, a 24% postępowań trwało od 7 miesięcy do roku. Zatem spośród wszystkich przeanalizowanych spraw, nie dłużej niż rok trwało 28% postępowań (tabela 16).

Najwięcej postępowań uznanych przez sąd za przewlekłe (28%) trwało do chwili wniesienia skargi dłużej niż rok, do dwóch lat. Około 15% spraw, w których stwierdzona została przewlekłość, trwało dłużej niż 5 lat. Najdłuższe toczące się postępowania trwały do dnia wpływu skargi ponad 20 lat. Najczęściej były to sprawy cywilne, dotyczące np. podziału spadku lub majątku wspólnego.

Średni czas trwania postępowania uznanego za przewlekłe, od momentu jego wszczęcia do wpływu skargi na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, w zbadanych sprawach wynosił 1072 dni, czyli prawie 3 lata. Mediana wyniosła 630 dni, czyli rok i 9 miesięcy.

Tabela 16. Czas trwania postępowania przewlekłego

Czas trwania postępowania	Liczba spraw	Procent
Do 6 miesięcy	63	4,8
Pow. 6 miesięcy, do roku	311	23,5
Pow. roku, do 2 lat	368	27,8
Pow. 2 lat, do 3 lat	166	12,5
Pow. 3 lat, do 5 lat	225	17,0
Pow. 5 do 10 lat	138	10,4
Pow. 10 do 15 lat	32	2,4
Pow. 15 lat	21	1,6
Łącznie	1324	100,0

W toku badania starano się także ustalić, czy wcześniej, w związku z tą samą sprawą, toczyło się już inne postępowanie skargowe. Niestety akta spraw skargowych nie stanowiły wystarczającego materiału do jednoznacznego rozstrzygnięcia tej kwestii. Brak informacji o wcześniejszych skargach mógł oznaczać zarówno brak takich skarg, jak i po prostu brak danych o skargach, które mogły być wnoszone. W 95% spraw nie było informacji o wcześniejszych skargach na ich przewlekłość, z nielicznych pozostałych spraw najczęściej miała miejsce sytuacja uprzedniego uwzględnienia skargi i przyznania kwoty rekompensaty niższej niż wnioskowana (por. tabela 17).

Tabela 17. Czy w związku z tą samą sprawą toczyło się też inne postępowanie skargowe?

	Liczba spraw	Procent
Tak, zakończyło się uwzględnieniem skargi i przyznaniem kwoty zgodnej z wnioskowaną	4	0,3
Tak, zakończyło się uwzględnieniem skargi i przyznaniem kwoty niższej od wnioskowanej	38	2,9
Tak, zakończyło się oddaleniem skargi	14	1,1
Tak, skargi składali inni uczestnicy	8	0,6
Tak, inaczej (skarga w toku, wycofana, nieskuteczna)	3	0,2
Nie/brak danych	1257	94,9
Łącznie	1324	100,0

Ostatnią kwestią analizowaną w tym rozdziale jest rodzaj postanowienia w zakresie skargi na przewlekłość. Jak już sygnalizowano, sam dobór spraw do analizy zakładał, że wszystkie one musiały zakończyć się uwzględnieniem skargi, więc przedmiotem rozważań pozostaje wyłącznie to, czy sąd w postanowieniu napisał, że uwzględnił skargę w całości, czy w części. Spośród 1 324 analizowanych spraw zdecydowana większość, bo 1 030 (77,8%) zakończyło się jedynie częściowym uwzględnieniem skargi.

4. Stopień przewlekłości badanych postępowań

W poprzednim rozdziale wskazywano m.in. jak długo trwały całe postępowania, na których przewlekłość wniesiono skargę i w których przewlekłość została przez sądy potwierdzona, od momentu ich wszczęcia do chwili wniesienia skargi. Skarżący mogli wskazać w skardze jako przewlekły cały czas trwania tego postępowania lub tylko jego część oraz wymienić przesłanki, które ich zdaniem wywołały przewlekłość lub na nią wpłynęły. Następnie sądy okręgowe i apelacyjne ustalały rzeczywiste okresy przewlekłości i przytaczały w uzasadnieniu postanowień o stwierdzeniu przewlekłości ustalone przyczyny ich wystąpienia. W analizie rozpatrywanych spraw istotne było więc ustalenie, na jakie łączne okresy przewlekłości wskazywali skarżący, a jakie ustalały sądy oraz jakie przyczyny przewlekłości były wskazywane w skargach i uzasadnieniach postanowień.

Wnoszący skargi na przewlekłość postępowań wskazywali w nich na okresy przewlekłości od 30 do 9700 dni, a więc od miesiąca do 26 lat i 7 miesięcy. Przeciętny wskazywany okres przewlekłości wynosił 888 dni, czyli 2 lata i 5 miesięcy (średnia) i 480 dni, czyli rok i 4 miesiące (mediana). Tak duże różnice między średnią arytmetyczną a medianą wskazują na rozkład silnie skrzywiony przez niewielką liczbę bardzo długich łącznych okresów wskazywanej przewlekłości. Wynika to wyraźnie z tabeli 18, która pokazuje, że najczęściej skarżący wskazywali na okres przewlekłości w przedziałach powyżej 6 miesięcy, do roku (30%) i powyżej roku do 2 lat (27%). Na łączne okresy przewlekłości dłuższe od 5 lat wskazywało 12% skarżących.

Tabela 18. Okres przewlekłości wskazany w skardze

Okres przewlekłości	Liczba	Procent
Do 6 miesięcy	117	8,8
Pow. 6 miesięcy, do roku	390	29,6
Pow. roku, do 2 lat	359	27,1
Pow. 2 lat, do 3 lat	133	10,0
Pow. 3 lat, do 5 lat	160	12,1
Pow. 5 do 10 lat	109	8,2
Pow. 10 do 15 lat	27	2,0
Pow. 15 lat	15	1,1
Nie wskazano	14	1,1
Łącznie	1324	100,0

Podawane w skargach okresy przewlekłości skarżonych postępowań różniły się istotnie ze względu na ich rodzaj i rodzaj organu je prowadzących (por. tabela 19). Przeciętny, wskazywany w skardze, okres przewlekłości był najdłuższy w sprawach procedowanych przez sądy okręgowe (średnia arytmetyczna – 1472 dni, czyli 4 lata, mediana 750 dni, czyli 2 lata) oraz

prokuratury (średnia arytmetyczna – 1 147 dni, czyli 3 lata, mediana 660 dni, czyli niecałe 2 lata). Najkrótszy zaś w sprawach przed sądami rejonowymi (średnia arytmetyczna – 759 dni, czyli 2 lata, mediana 420 dni, czyli trochę ponad rok).

Tabela 19. Przeciętny okres przewlekłości wskazany w skardze (w dniach) według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Komornik – sprawa egzekucyjna	901,25	612,00	180	4320	48
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	1147,33	660,00	60	6200	63
Sąd rejonowy	759,46	420,00	64	7400	1004
Sąd okręgowy	1472,40	750,00	30	9700	192
Sąd apelacyjny	780,00	780,00	660	900	3
Przeciętnie	887,85	480,00	30	9700	1310

Rzut oka na rodzaje przewlekłych postępowań pokazuje z kolei, że spośród spraw sądowych (por. tabela 20) najdłuższe okresy przewlekłości były wskazywane dla spraw apelacyjnych (których skądinąd w analizowanym materiale było najmniej – średnia 1 525, czyli ponad 3 lata, mediana 660 dni, czyli niespełna 2 lata). Dla kolejnych rodzajów spraw sądowych przeciętne okresy przewlekłości wskazywane w skargach wynosiły odpowiednio – dwa i pół roku dla spraw procesowych (średnia, mediana – 1,5 roku), 2 lata dla spraw nieprocesowych i nakazowych (średnia, mediana – 1 rok) oraz 1,5 roku dla pozostałych spraw sądowych (średnia, mediana – poniżej roku).

Tabela 20. Przeciętny okres przewlekłości wskazany w skardze (w dniach) według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Sądowe – procesowe	950,18	570,00	30	6500	607
Sądowe – nieprocesowe	756,82	390,00	64	7400	388
Sądowe – apelacyjne	1525,00	660,00	120	9700	68
Sądowe – inne	539,94	350,00	70	6570	136
Komornicze	901,25	612,00	180	4320	48
Prokuratorskie	1147,33	660,00	60	6200	63
Przeciętnie	887,85	480,00	30	9700	1310

Przywoływany już w poprzednim rozdziale podział rzeczowy przewlekłych spraw pokazuje zaś, że to sprawy karne (łącznie sądowe i prokuratorskie) były opisywane w analizowanych skargach jako mające najdłuższe okresy przewlekłości – jako dwukrotnie bardziej przewlekłe niż sprawy cywilne i zasadniczo pozostałe ich kategorie (por. tabela 21).

Tabela 21. Przeciętny okres przewlekłości wskazany w skardze (w dniach) według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Karne	1577,62	900,00	60	6570	229
Cywilne	777,95	450,00	30	9700	813
Cywilne ze skargi na czynności komornika	437,23	337,00	120	2286	44
Egzekucyjne	882,26	650,00	180	4320	53
Rodzinne	511,49	425,00	90	1500	68
Gospodarcze	601,89	420,00	90	2500	65
Pracy i ubezpieczeń społecznych	808,13	636,50	82	2600	24
Wieczystoksięgowe	869,13	718,00	215	2100	8
Rejestrowe	513,33	430,00	240	1000	6
Przeciętnie	887,85	480,00	30	9700	1310

Do podobnych, generalnych, wniosków można dojść, analizując przeciętny okres wskazywany w skargach ze względu na rodzaj podmiotu wnoszącego skargę (por. tabela 22) – na najdłuższe okresy wskazywali oskarżeni – średnia 2451 dni, czyli ponad 6 i pół roku, mediana 1955 dni, czyli ponad 5 lat. Interesujące jest również to, że pokrzywdzeni wskazywali na dużo krótsze okresy przewlekłości (średnia 2,5 roku, mediana ponad 1,5 roku), a więc możliwe jest, że dużo szybciej składali oni skargi i postępowania nie zdążyły jeszcze trwać tak długo. Ciekawe, choć trudne do wytłumaczenia, są ponadto znacząco dłuższe okresy przewlekłości wykazywane przez uczestników postępowań nieprocesowych (średnia 3 i pół roku, mediana ponad 1,5 roku) oraz przez wnioskodawców w postępowaniach nieprocesowych (średnia 2 i pół roku, mediana ponad 1,5 roku).

Tabela 22. Przeciętny okres przewlekłości wskazany w skardze (w dniach) według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Podmiot wnoszący skargę	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Strona powodowa	614,72	400,00	30	5400	646
Strona pozwana	791,59	590,50	180	4000	74
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	920,84	600,00	64	7400	153
Uczestnik postępowania nieprocesowego	1285,57	630,00	150	9700	99
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	711,88	420,00	70	4320	107
Oskarżony	2451,29	1954,50	90	6570	102
Pokrzywdzony	928,08	630,50	60	3600	104
Skazany	468,12	387,00	239	1408	17
Oskarżyciel posiłkowy	1335,00	1380,00	270	2500	5
Przeciętnie	887,91	480,00	30	9700	1308

Skarżący podawali możliwe powody opisywanych wyżej okresów przewlekłości postępowań wskazywanych w skargach. Praktycznie w każdej skardze (95% – por. tabela 23) wymieniali oni jako taką przyczynę po prostu całkowitą bezczynność organu prowadzącego, pozostałe wyróżnione kategorie były zdecydowanie rzadsze – długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy (14,5%), nieuzasadnione odraczanie posiedzeń (12,6%). Oczekiwanie na opinię biegłego było przyczyną przewlekłości zdaniem zaledwie 5% skarżących.

Spośród innych przesłanek przewlekłości wykazywanych w skargach najczęściej wymieniane były błędy formalne oraz błędy organizacyjne, a także długie odstępy pomiędzy rozprawami, nieuzasadnione zawieszenie postępowania, podejmowanie przez sąd błędnych i nieprawidłowych czynności. Pojedyncze uzasadnienia wskazywały ponadto na: bezcelowo powtarzanie czynności przez prokuraturę, zachowanie uczestnika postępowania, braki kadrowe sądu oraz złośliwość prokuratury.

Tabela 23. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze

Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze	Liczba	Procent*
Całkowita bezczynność sądu/organu	1252	94,6
Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	192	14,5
Nieuzasadnione odraczanie posiedzeń sądowych	167	12,6
Inne	93	7,0
Opieszałość biegłego	67	5,1
Brak uzasadnienia	13	1,0

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Szczegółowa analiza uzasadnień skarg według rodzaju organu prowadzącego postępowanie, rodzaju sprawy oraz rodzaju podmiotu wnoszącego skargę nie uwidacznia już szczególnych różnic (porównaj tabele 24–27). Wydaje się jednak, że długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy jest, zdaniem skarżących, większym problemem sądów okręgowych niż rejonowych i apelacyjnych. Z kolei nieuzasadnione odraczanie posiedzeń sądowych częściej było wskazywane jako możliwa przyczyna przewlekłości w sprawach karnych (w tym szczególnie przez oskarżonych i oskarżycieli posiłkowych) oraz wieczystoksięgowych i rodzinnych. Opieszałość biegłego była przywoływana jako przyczyna przewlekłości istotnie częściej właściwie jedynie przez wnioskodawców w cywilnych postępowaniach nieprocesowych.

Tabela 24. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Całkowita beczynność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Niezasadnione odraczenie posiedzeń sądowych	Inne	Opieszałość biegłego
Komornik – sprawa egzekucyjna	100,0%	0,0%	0,0%	8,3%	0,0%
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	92,1%	0,0%	3,2%	15,9%	6,3%
Sąd rejonowy	94,4%	14,1%	13,2%	7,8%	4,5%
Sąd okręgowy	94,8%	25,0%	16,1%	0,0%	8,9%
Sąd apelacyjny	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	94,6%	14,5%	12,6%	7,0%	5,1%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 25. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Całkowita beczynność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Niezasadnione odraczenie posiedzeń sądowych	Inne	Opieszałość biegłego
Sądowe – procesowe	91,6%	19,6%	17,2%	8,0%	5,7%
Sądowe – nieprocesowe	97,2%	10,8%	12,3%	5,9%	6,7%
Sądowe – apelacyjne	95,6%	36,8%	8,8%	0,0%	2,9%
Sądowe – inne	99,3%	2,9%	3,6%	5,0%	0,0%
Komornicze	100,0%	0,0%	0,0%	8,3%	0,0%
Prokuratorskie	92,1%	0,0%	3,2%	15,9%	6,3%
Przeciętnie	94,6%	14,5%	12,6%	7,0%	5,1%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 26. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Całkowita beczynność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Niezasadnione odraczenie posiedzeń sądowych	Inne	Opieszałość biegłego
Karne	84,4%	16,9%	24,9%	13,5%	1,7%
Cywilne	96,3%	15,8%	10,6%	5,6%	6,6%
Cywilne ze skargi na czynności komornika	100,0%	0,0%	2,3%	4,5%	0,0%
Egzekucyjne	100,0%	0,0%	0,0%	7,5%	0,0%
Rodzinne	94,1%	17,6%	17,6%	5,9%	4,4%
Gospodarcze	100,0%	9,2%	6,2%	4,6%	1,5%
Pracy i ubezpieczeń społecznych	95,8%	4,2%	8,3%	4,2%	20,8%
Wieczystoksięgowe	100,0%	12,5%	25,0%	12,5%	0,0%
Rejestrowe	100,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	94,6%	14,5%	12,6%	7,0%	5,1%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 27. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Podmiot wnoszący skargę	Całkowita beczynność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Nieuzasadnione odroczenie posiedzeń sądowych	Inne	Opieszałość biegłego
Strona powodowa	96,6%	16,0%	8,3%	5,7%	5,2%
Strona pozwana	94,6%	16,2%	9,5%	2,7%	4,1%
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	96,1%	15,0%	18,3%	6,5%	13,1%
Uczestnik postępowania nieprocesowego	97,0%	9,9%	17,8%	5,0%	5,9%
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	100,0%	2,8%	0,9%	6,5%	0,0%
Oskarżony	82,2%	16,8%	34,6%	13,1%	0,0%
Pokrzywdzony	86,9%	14,0%	18,7%	13,1%	3,7%
Skazany	76,5%	35,3%	0,0%	23,5%	0,0%
Oskarżyciel posiłkowy	100,0%	20,0%	40,0%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	94,6%	14,5%	12,6%	7,0%	5,1%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Kolejnym zagadnieniem analizowanym w tym rozdziale był okres przewlekłości ustalony przez sąd w toku postępowania skargowego. Zakres zmienności tych okresów był podobny do tych przywoływanych w omawianych wyżej skargach i wynosił od 20 do 9700 dni (26,5 roku). Przeciętnie jednak były one krótsze niż wskazywane w skargach – średnia arytmetyczna 606 dni (rok i 7 miesięcy), mediana 350 dni (1 rok). Najczęściej ustalony przez sąd okres przewlekłości skarżonych postępowań zawierał się w przedziale od powyżej 6 miesięcy do 1 roku (40% – por. tabela 28) oraz powyżej roku do 2 lat (24%). Łączny okres przewlekłości dłuższy od 5 lat ustalono w 5% spraw.

Tabela 28. Okres przewlekłości ustalony przez sąd – w przedziałach

Okres przewlekłości	Liczba	Procent
Do 6 miesięcy	243	18,4
Pow. 6 miesięcy, do roku	526	39,7
Pow. roku, do 2 lat	313	23,6
Pow. 2 lat, do 3 lat	76	5,7
Pow. 3 lat, do 5 lat	83	6,3
Pow. 5 do 10 lat	64	4,8
Pow. 10 do 15 lat	13	1,0
Pow. 15 lat	5	0,4
Nie wskazano	1	0,1
Łącznie	1324	100,0

Przeciętny, stwierdzony przez sąd, okres przewlekłości spraw, których dotyczyły analizowane skargi, różnił się ze względu na rodzaj sprawy (por. tabele 30 i 31), organu ją prowadzącego (por. tabela 29) oraz podmiotu wnoszącego skargę (por. tabela 32), podobnie jak analogiczny okres wykazywany w skardze.

Najdłuższe okresy przewlekłości stwierdzono w sprawach procedowanych przez sądy okręgowe (średnia 2 lata i 8 miesięcy, mediana rok i 3 miesiące) oraz przez komorników (średnia 2 lata i 4 miesiące, mediana rok i 4 miesiące). Najkrótszy zaś w sprawach przed sądami rejonowymi (średnia rok i 5 miesięcy, mediana 11 miesięcy).

Analiza poszczególnych rodzajów spraw sądowych wskazuje, że najdłuższe okresy przewlekłości ustalono dla spraw apelacyjnych (średnia 2 lata i 10 miesięcy, mediana rok i 4 miesiące) oraz spraw komorniczych, prokuratorskich i sądowych – procesowych. Z kolei podział rzeczowy spraw wskazuje na najdłuższe okresy przewlekłości w sprawach karnych (średnia 2 lata i 8 miesięcy, mediana rok i 3 miesiące) oraz egzekucyjnych (średnia 2 lata i 2 miesiące, mediana rok i 2 miesiące). Najkrótsze zaś okresy przewlekłości ustalono w sprawach rodzinnych i gospodarczych.

Patrząc zaś na rodzaj podmiotu wnoszącego skargę, uwidaczniają się najdłuższe okresy przewlekłości w sprawach, na które skarżyli się oskarżeni – średnia ponad 4 lata, mediana ponad 2 lata – i dużo krótsze okresy dla spraw ze skargi pokrzywdzonych oraz uczestników postępowań cywilnych.

Tabela 29. Przeciętny okres przewlekłości ustalony przez sąd (w dniach) według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Komornik – sprawa egzekucyjna	850,56	479,50	110	4320	48
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	720,87	350,00	50	5700	63
Sąd rejonowy	515,99	330,00	20	5760	1017
Sąd okręgowy	988,65	450,00	30	9700	192
Sąd apelacyjny	350,00	360,00	330	360	3
Przeciętnie	606,11	350,00	20	9700	1323

Tabela 30. Przeciętny okres przewlekłości ustalony przez sąd (w dniach) według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Sądowe – procesowe	628,90	360,00	30	5700	616
Sądowe – nieprocesowe	527,98	330,00	20	5760	389
Sądowe – apelacyjne	1037,21	480,00	90	9700	68
Sądowe – inne	376,40	270,00	60	5410	139
Komornicze	850,56	479,50	110	4320	48
Prokuratorskie	720,87	350,00	50	5700	63
Przeciętnie	606,11	350,00	20	9700	1323

Tabela 31. Przeciętny okres przewlekłości ustalony przez sąd (w dniach) według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Karne	992,38	470,00	50	5700	237
Cywilne	540,22	330,00	30	9700	818
Cywilne ze skargi na czynności komornika	307,39	290,00	60	1323	44
Egzekucyjne	793,72	430,00	100	4320	53
Rodzinne	350,35	300,00	20	1400	68
Gospodarcze	405,00	300,00	90	1700	65
Pracy i ubezpieczeń społecznych	503,17	330,00	114	2500	24
Wieczystoksięgowe	592,25	405,00	188	1640	8
Rejestrowe	371,33	310,00	178	870	6
Przeciętnie	606,11	350,00	20	9700	1323

Tabela 32. Przeciętny okres przewlekłości ustalony przez sąd (w dniach) według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Podmiot wnoszący skargę	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Strona powodowa	416,31	300,00	30	3600	649
Strona pozwana	564,07	360,00	95	3600	74
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	689,43	360,00	51	5760	152
Uczestnik postępowania nieprocesowego	859,11	450,00	20	9700	101
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	573,22	330,00	90	4320	108
Oskarżony	1559,46	792,00	60	5700	107
Pokrzywdzony	550,24	360,00	50	3000	107
Skazany	358,12	286,00	139	1337	17
Oskarżyciel posiłkowy	626,80	450,00	174	1400	5
Przeciętnie	605,96	350,00	20	9700	1321

Wskazywane przez sąd uzasadnienia przyczyn przewlekłości skarżonych postępowań były bardzo podobne do tych przywoływanych w samych skargach. Ponownie więc najczęściej wskazywano na całkowitą beczynność organu prowadzącego postępowanie (84% spraw – por. tabela 33) i dużo rzadziej na długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy (17% spraw) oraz nieuzasadnione odraczanie posiedzeń sądowych (14% spraw). W uzasadnieniach sądów pojawiła się (choć niezbyt częsta – 13% spraw) nieobecna w skargach kategoria braku należytej koncentracji postępowania dowodowego oraz wskazywana bardzo sporadycznie przesłanka skomplikowanego stanu faktycznego jako przyczyny przewlekłości – 3% spraw. Nieznacznie częściej sądy wskazywały również na winę biegłych sądowych – 8% spraw. Oczywiście należy mieć na uwadze, że analizowano tu jedynie skargi uwzględnione przez sąd, więc nie dziwi również wysokie poparcie dla argumentacji skarżących.

Inne przyczyny przewlekłości postępowań to najczęściej błędy formalne oraz organizacyjne, a także braki kadrowe oraz inne błędne decyzje organów prowadzących postępowanie. W pojedynczych uzasadnieniach sądy wskazywały na: działania stron/uczestników, przyczyny obiektywne, takie jak reorganizacja wydziału lub śmierć uczestnika oraz opieszałość syndyka i niewielką wartość przedmiotu sporu.

Tabela 33. Uzasadnienie okresu przewlekłości wskazanego przez sąd

Uzasadnienie zasądzonej sumy	Liczba spraw	Procent*
Całkowita beczynność sądu/organu	1116	84,3
Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	227	17,1
Nieuzasadnione odraczanie posiedzeń sądowych	181	13,7
Brak należytej koncentracji postępowania dowodowego	176	13,3
Inne	123	9,3
Opieszałość biegłego	105	7,9
Skomplikowany stan faktyczny	43	3,2
Brak uzasadnienia	5	0,4

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Analiza wskazywanych przez sądy przyczyn, które wywołały nadmierną długotrwałość różnego typu postępowań, zawartych w uzasadnieniach postanowień o stwierdzeniu przewlekłości postępowania może służyć do identyfikacji tak zwanych „wąskich gardeł” (por. tabele 34–37). Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy wydaje się więc być problemem szczególnie spraw apelacyjnych i rozpatrywanych przez sądy okręgowe i apelacyjne. Brak należytej koncentracji postępowania dowodowego to z kolei problem postępowań przygotowawczych prowadzonych przez prokuratury. Opieszałość biegłych sądowych wpływa zaś w większym stopniu na przewlekłość spraw z zakresu pracy i ubezpieczeń społecznych oraz postępowań przygotowawczych niż pozostałych kategorii spraw.

Tabela 34. Przyczyny przewlekłości wskazane w uzasadnieniu postanowienia według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Całkowita beczymność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Nieuzasad. odraczenie posiedzeń sądowych	Brak koncent. post. dowod.	Inne	Opiesz. biegłego	Skomplik. stan faktyczny
Komornik – sprawa egzekucyjna	97,9%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%	0,0%	6,3%
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	81,0%	3,2%	0,0%	30,2%	14,3%	15,9%	6,3%
Sąd rejonowy	86,1%	14,8%	14,3%	11,2%	10,2%	7,5%	2,6%
Sąd okręgowy	72,4%	38,0%	18,2%	22,4%	3,6%	9,9%	5,2%
Sąd apelacyjny	100,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	84,3%	17,1%	13,7%	13,3%	9,3%	7,9%	3,2%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 35. Przyczyny przewlekłości wskazane w uzasadnieniu postanowienia według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj sądu/organu	Całkowita beczymność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Nieuzasad. odraczenie posiedzeń sądowych	Brak koncent. post. dowod.	Inne	Opiesz. biegłego	Skomplik. stan faktyczny
Sądowe – procesowe	79,7%	23,1%	18,2%	17,9%	10,1%	8,4%	2,9%
Sądowe – nieprocesowe	88,7%	9,5%	14,4%	8,2%	7,4%	10,0%	3,3%
Sądowe – apelacyjne	75,0%	57,4%	13,2%	16,2%	2,9%	5,9%	5,9%
Sądowe – inne	93,5%	5,0%	2,9%	2,9%	12,9%	0,0%	0,7%
Komornicze	97,9%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%	0,0%	6,3%
Prokuratorskie	81,0%	3,2%	0,0%	30,2%	14,3%	15,9%	6,3%
Przeciętnie	84,3%	17,1%	13,7%	13,3%	9,3%	7,9%	3,2%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 36. Przyczyny przewlekłości wskazane w uzasadnieniu postanowienia według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj sądu/organu	Całkowita beczynność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Nieuzasad. odroczenie posiedzeń sądowych	Brak koncent. post. dowod.	Inne	Opiesz. bieglego	Skomplik. stan faktyczny
Karne	72,2%	22,8%	21,9%	29,1%	14,3%	8,4%	8,9%
Cywilne	86,4%	17,0%	13,2%	11,2%	7,8%	8,7%	
Cywilne ze skargi na czynności komornika	95,5%	4,5%	4,5%	2,3%	9,1%	0,0%	2,3%
Egzekucyjne	98,1%	0,0%	0,0%	0,0%	5,7%	0,0%	5,7%
Rodzinne	82,4%	26,5%	13,2%	10,3%	7,4%	4,4%	0,0%
Gospodarcze	83,1%	13,8%	7,7%	1,5%	15,4%	4,6%	0,0%
Pracy i ubezpieczeń społecznych	87,5%	12,5%	8,3%	16,7%	4,2%	29,2%	0,0%
Wieczystoksięgowe	75,0%	12,5%	37,5%	25,0%	12,5%	12,5%	0,0%
Rejestrowe	100,0%	16,7%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	84,3%	17,1%	13,7%	13,3%	9,3%	7,9%	3,2%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 37. Przyczyny przewlekłości wskazane w uzasadnieniu postanowienia według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Rodzaj sądu/organu	Całkowita beczynność sądu/organu	Długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy	Nieuzasad. odroczenie posiedzeń sądowych	Brak koncent. post. dowod.	Inne	Opiesz. bieglego	Skomplik. stan faktyczny
Strona powodowa	86,4%	18,2%	9,6%	10,2%	7,1%	6,5%	1,1%
Strona pozwana	83,8%	29,7%	16,2%	16,2%	9,5%	4,1%	0,0%
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	86,3%	14,4%	21,6%	12,4%	9,8%	15,0%	5,9%
Uczestnik postępowania nieprocesowego	83,2%	7,9%	20,8%	9,9%	7,9%	16,8%	3,0%
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	97,2%	2,8%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	2,8%
Oskarżony	63,6%	26,2%	30,8%	5,9%	13,1%	6,5%	15,0%
Pokrzywdzony	77,6%	20,6%	15,0%	60,0%	15,0%	12,1%	4,7%
Skazany	88,2%	17,6%	5,9%	38,3%	23,5%	0,0%	0,0%
Oskarżyciel posiłkowy	80,0%	20,0%	40,0%	22,4%	0,0%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	84,3%	17,2%	13,6%	13,3%	9,3%	7,9%	3,3%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Ostatnim tematem analizowanym w tym rozdziale jest porównanie okresu przewlekłości wskazywanego w skardze i ostatecznie ustalonego przez sąd. W większości rozpatrywanych spraw (64%) okres ustalony przez sąd był krótszy od tego wykazywanego przez skarżącego (por. tabela 38), w 27% sądy dokładnie potwierdziły ustalenia skarżącego i wskazały na taki sam okres przewlekłości, a w 9% spraw ustaliły nawet dłuższą przewlekłość niż wskazywana w skardze. Różnice w ustaleniach sądów i skarżących były niekiedy znaczne – w po 12% spraw wynosiły one powyżej roku do 2 lat i powyżej 2 lat. Jednak najczęściej sądy wskazywały na łączne okresy przewlekłości stanowiące wysoki procent tych wskazywanych przez skarżących (por. tabela 39 – w 40% spraw odsetek ten zawierał się w przedziale od 51 do 99, a jedynie w 23% spraw był on niższy od 50).

Tabela 38. Różnica okresu przewlekłości wskazanego w skardze i ustalonego przez sąd – w przedziałach

Okres	Liczba	Procent
Dłuższy niż w skardze	119	9,0
Taki sam	356	26,9
Krótszy – do 1 miesiąca	113	8,5
Krótszy – pow. 1 do 3 miesięcy	149	11,3
Krótszy – pow. 3 do 6 miesięcy	118	8,9
Krótszy – pow. 6 miesięcy do roku	141	10,6
Krótszy – pow. 1 roku do 2 lat	157	11,9
Krótszy – pow. 2 lat	156	11,8
Brak danych	15	1,1
łącznie	1324	100,0

Tabela 39. Stosunek okresu przewlekłości ustalonego przez sąd do wskazanego w skardze

Stosunek okresu przewlekłości ustalonego przez sąd do wskazanego w skardze	Liczba spraw	Procent
Do 25%	77	5,8
Od 26% do 50%	226	17,1
Od 51% do 75%	234	17,7
Od 76% do 99%	297	22,4
100% (taki sam)	356	26,9
Powyżej 100% (dłuższy niż w skardze)	119	9,0
Brak danych	15	1,1
łącznie	1324	100,0

Mając na uwadze standard konwencyjny (i zarazem odpowiadającą mu treść art. 12 ust. 4 zd. 2 ustawy o skardze na przewlekłość), który sposób ustalenia wysokości adekwatnej rekompensaty, w przypadku stwierdzenia przewlekłości, uzależnia od całkowitego czasu trwania

przewlekłego postępowania (niezależnie od etapu, na którym nastąpiła przewlekłość i jej długotrwałości ustalonej przez sąd) – uzasadnione wydaje się poszerzenie prezentowanych powyżej analiz dotyczących czasu przewlekłości wykazywanego w skardze i ustalonego przez sąd o analogiczne dane dla czasu trwania całego przewlekłego postępowania. Jak już wskazywano, całe przewlekłe postępowania trwały zdecydowanie dłużej niż sam okres stwierdzonej przewlekłości. Zróżnicowanie czasu trwania całego przewlekłego postępowania pod względem rodzaju organu prowadzącego to postępowanie pokazuje, że najdłuższe były sprawy przed sądami okręgowymi, a najkrótsze przez sądami rejonowymi i apelacyjnymi (por. tabela 40). Uwzględnienie rodzaju przewlekłego postępowania pokazuje, że najdłużej trwały sprawy sądowe apelacyjne (wieloinstancyjne) oraz sprawy komornicze i prokuratorskie postępowania przygotowawcze (por. tabela 41). Do bardzo zbliżonych wniosków prowadzi analiza czasu trwania postępowań ze względu na ich przedmiot – najdłuższe były sprawy karne i egzekucyjne, najkrótsze zaś rodzinne, gospodarcze i cywilne (por. tabela 42). W tabelach 43, 44 i 45 przedstawiono te same dane dla najczęstszych kategorii spraw w rozbiciu na poszczególne przedziały czasu trwania całego przewlekłego postępowania.

Tabela 40. Przeciętny czas trwania postępowania przewlekłego (w dniach) według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Komornik – sprawa egzekucyjna	1342,02	820,00	180	5400	48
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	1244,76	940,00	70	6500	63
Sąd rejonowy	958,26	553,00	64	9899	1 018
Sąd okręgowy	1556,61	765,00	150	9700	192
Sąd apelacyjny	886,67	900,00	660	1100	3
Przeciętnie	1072,42	630,50	64	9899	1 324

Tabela 41. Przeciętny czas trwania postępowania przewlekłego (w dniach) według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Sądowe – procesowe	1124,81	720,00	90	6500	616
Sądowe – nieprocesowe	980,31	527,50	64	9899	390
Sądowe – apelacyjne	1605,44	720,00	300	9700	68
Sądowe – inne	666,65	360,00	90	6570	139
Komornicze	1342,02	820,00	180	5400	48
Prokuratorskie	1244,76	940,00	70	6500	63
Przeciętnie	1072,42	630,50	64	9899	1324

Tabela 42. Przeciętny czas trwania postępowania przewlekłego (w dniach) według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Karne	1786,20	1168,00	70	6570	237
Cywilne	961,28	600,00	64	9899	819
Cywilne ze skargi na czynności komornika	467,91	338,00	120	2286	44
Egzekucyjne	1303,53	800,00	180	5400	53
Rodzinne	571,34	510,00	90	1500	68
Gospodarcze	697,00	450,00	90	2500	65
Pracy i ubezpieczeń społecznych	1014,04	790,00	330	2600	24
Wieczystoksięgowe	956,63	718,00	250	2100	8
Rejestrowe	573,33	430,00	240	1000	6
Przeciętnie	1072,42	630,50	64	9899	1324

Tabela 43. Czas trwania postępowania przewlekłego w przedziałach według sądu/organu od sprawy przewlekłej

Czas trwania postępowania	Komornik – sprawa egzekucyjna		Prokuratura – postępowanie przygotowawcze		Sąd rejonowy		Sąd okręgowy	
	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent
Do 6 miesięcy	1	2,1	5	7,9	54	5,3	3	1,6
Pow. 6 miesięcy, do roku	5	10,4	6	9,5	274	26,9	26	13,5
Pow. roku, do 2 lat	14	29,2	14	22,2	280	27,5	59	30,7
Pow. 2 lat, do 3 lat	11	22,9	13	20,6	112	11,0	29	15,1
Pow. 3 lat, do 5 lat	9	18,8	14	22,2	180	17,7	21	10,9
Pow. 5 do 10 lat	2	4,2	9	14,3	96	9,4	31	16,1
Pow. 10 do 15 lat	6	12,5	0	0,0	10	1,0	16	8,3
Pow. 15 lat	0	0,0	2	3,2	12	1,2	7	3,6
Łącznie	48	100,0	63	100,0	1018	100,0	192	100,0

Tabela 44. Czas trwania postępowania przewlekłego w przedziałach według rodzaju postępowania (1)

Czas trwania postępowania	Sądowe – procesowe		Sądowe – nieprocesowe		Sądowe – apelacyjne	
	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent
Do 6 miesięcy	19	3,1	19	4,9	0	0,0
Pow. 6 miesięcy, do roku	129	20,9	111	28,4	5	7,4
Pow. roku, do 2 lat	166	27,0	110	28,2	32	47,0
Pow. 2 lat, do 3 lat	86	14,0	37	9,5	6	8,8
Pow. 3 lat, do 5 lat	122	19,8	64	16,4	7	10,3
Pow. 5 do 10 lat	68	11,0	39	10,0	10	14,7
Pow. 10 do 15 lat	16	2,6	5	1,3	5	7,4
Pow. 15 lat	10	1,6	5	1,3	3	4,4
Łącznie	616	100,0	390	100,0	68	100,0

Tabela 45. Czas trwania postępowania przewlekłego w przedziałach według rodzaju postępowania (2)

Czas trwania postępowania	Karne		Cywilne		Rodzinne		Gospodarcze	
	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent
Do 6 miesięcy	8	3,4	35	4,3	5	7,4	8	12,3
Pow. 6 miesięcy, do roku	33	13,9	203	24,8	21	30,9	15	23,1
Pow. roku, do 2 lat	41	17,3	246	30,0	25	36,8	21	32,2
Pow. 2 lat, do 3 lat	29	12,2	97	11,8	12	17,6	7	10,8
Pow. 3 lat, do 5 lat	49	20,7	141	17,2	5	7,4	12	18,5
Pow. 5 do 10 lat	47	19,8	80	9,8	0	0,0	2	3,1
Pow. 10 do 15 lat	17	7,2	9	1,1	0	0,0	0	0,0
Pow. 15 lat	13	5,5	8	1,0	0	0,0	0	0,0
Łącznie	237	100,0	819	100,0	68	100,0	65	100,0

5. Kwota rekompensaty pieniężnej

W skardze na przewlekłość postępowania podmioty skarżące miały możliwość wskazania konkretnej kwoty, jakiej domagają się w ramach rekompensaty za naruszenie ich prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez zbędnej zwłoki. Następnie sądy okręgowe i apelacyjne, po zbadaniu okoliczności sprawy i ustaleniu faktycznej przewlekłości postępowania, zasądzały na rzecz skarżącego stosowną sumę pieniężną. Zgodnie z ustawą o skardze na przewlekłość postępowania kwota ta powinna się mieścić w przedziale 2 000 – 20 000 zł i nie być niższa niż 500 zł za każdy rok trwającego postępowania, bez względu na to ilu etapów

postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość. W analizie rozpatrywanych spraw ze skargi na przewlekłość istotne było zatem ustalenie, przyznania jakiej kwoty domagali się skarżący, a jaka została zasądzona przez sądy oraz jakie przyczyny przyznania określonej kwoty były wskazywane w skargach i uzasadnieniach postanowień.

Podmioty wnoszące skargę na przewlekłość postępowania żądały w niej zasądzenia na swoją rzecz kwoty pieniężnej w wysokości od 500 zł do 1 000 000 zł. W 39 przypadkach (3%) wysokość żądanej rekompensaty finansowej nie została sprecyzowana. W tych sprawach skarżący wnosił o zasądzenie „odpowiedniej sumy pieniężnej”, ale dokonanie stosownego ustalenia pozostawił sądowi (tabela 46).

Najczęściej (w 343 skargach stanowiących 26% wszystkich analizowanych) żądano zasądzenia maksymalnej możliwej sumy 20 000 zł. W 948 skargach (72%) żądana była niższa kwota, a w 33 skargach (2%) wskazana została suma wyższa od maksymalnej. W 158 skargach (12%) wnioskowano o przyznanie kwoty minimalnej w wysokości 2 000 zł. Przeciętnie średnia wysokość żądanej przez skarżącego sumy wynosiła 12 629 zł 62 gr, a mediana – 9 000 zł.

Tabela 46. Żądana przez skarżącego „odpowiednia suma pieniężna”

Żądana suma (w złotych)	Liczba spraw	Procent
Mniej niż 1 000	2	0,2
1 000 – 2 000	161	12,2
2 001 – 3 000	99	7,5
3 001 – 4 000	68	5,1
4 001 – 5 000	203	15,3
5 001 – 6 000	56	4,2
6 001 – 7 000	21	1,6
7 001 – 8 000	28	2,1
8 001 – 9 000	7	0,5
9 001 – 10 000	177	13,4
10 001 – 15 000	69	5,2
15 001 – 20 000	361	27,3
20 001 – 30 000	9	0,7
30 001 – 40 000	10	0,8
40 001 – 50 000	4	0,3
50 001 – 100 000	7	0,5
Więcej niż 100 000	3	0,2
Niesprecyzowana suma	39	2,9
Łącznie	1 324	100,0

Kwoty żądane w skardze różniły się w zależności od rodzaju postępowania oraz rodzaju organu prowadzącego (por. tabela 47). Przeciętnie, żądane w skardze, kwoty były najwyższe w sprawach procedowanych przez sądy okręgowe (średnia arytmetyczna – 20 154,36 zł,

mediana – 15 000 zł), sądy apelacyjne (średnia arytmetyczna – 16 666,67 zł, mediana – 20 000 zł) oraz prokuratury (średnia arytmetyczna – 14 565,35 zł, mediana – 20 000 zł). Najniższe zaś w sprawach komorniczych (średnia arytmetyczna – 9 281,25 zł, mediana – 5 000 zł).

Tabela 47. Przeciętna kwota żądana wskazana w skardze według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Komornik – sprawa egzekucyjna	9 281,25	5 000,00	2 000,00	20 000,00	48
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	14 565,35	20 000,00	500,00	50 000,00	63
Sąd rejonowy	11 237,93	6 500,00	500,00	1 000 000,00	1 018
Sąd okręgowy	20 154,36	15 000,00	2 000,00	1 000 000,00	192
Sąd apelacyjny	16 666,67	20 000,00	10 000,00	20 000,00	3
Przeciętnie	12 629, 62	9 000,00	500,00	1 000 000,00	1 324

Biorąc pod uwagę rodzaje przewlekłych postępowań, można zauważyć, że w sprawach sądowych (por. tabela 48) przeciętne żądane kwoty były zbliżone w sprawach procesowych, których w analizowanej bazie było najwięcej (średnia arytmetyczna – 15 437,65 zł, mediana – 10 000 zł) oraz apelacyjnych, których było najmniej (średnia arytmetyczna – 15 276,69 zł, mediana – 15 000 zł). W sprawach nieprocesowych i nakazowych przeciętna żądana kwota wynosiła 8 718,88 zł (średnia arytmetyczna, mediana – 5 000 zł), a w pozostałych sprawach sądowych – 10 305,98 zł (średnia arytmetyczna, mediana – 7 500 zł).

Tabela 48. Przeciętny kwota żądana wskazana w skardze według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Sądowe – procesowe	15 437,65	10 000,00	500,00	1 000 000,00	616
Sądowe – nieprocesowe	8 718,88	5 000,00	1 200,00	40 000,00	390
Sądowe – apelacyjne	15 276,69	15 000,00	2 000,00	100 000,00	68
Sądowe – inne	10 305,98	7 500,00	2 000,00	20 000,00	139
Komornicze	9 281,25	5 000,00	2 000,00	20 000,00	48
Prokuratorskie	14 565,35	20 000,00	500,00	50 000,00	63
Przeciętnie	12 629, 62	9 000,00	500,00	1 000 000,00	1 324

Uwzględniając zaś podział rzeczowy przewlekłych spraw, przeciętnie najwyższe żądane sumy były w sprawach wieczystoksięgowych – niemal dwukrotnie wyższe niż w przypadku pozostałych przewlekłych postępowań (średnia arytmetyczna – 50 625 zł, mediana – 10 000 zł). Warto jednak zauważyć, że takich spraw w analizowanej bazie było jedynie 8 (por. tabela 49).

Tabela 49. Przeciętny kwota żądana wskazana w skardze według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Karne	20 469,34	20 000,00	500,00	1 000 000,00	237
Cywilne	9 696,58	6 000,00	500,00	100 000,00	819
Cywilne ze skargi na czynności komornika	7 571,43	6 000,00	2 000,00	20 000,00	44
Egzekucyjne	9 280,90	5 000,00	2 000,00	20 000,00	53
Rodzinne	25 444,55	9 500,00	2 000,00	1 000 000,00	68
Gospodarcze	10 033,08	9 000,00	2 000,00	20 000,00	65
Pracy i ubezpieczeń społecznych	12 608,70	12 000,00	2 000,00	30 000,00	24
Wieczystoksięgowe	50 625,00	10 000,00	2 000,00	300 000,00	8
Rejestrowe	17 000,00	20 000,00	2 000,00	20 000,00	6
Przeciętnie	12 629, 62	9 000,00	500,00	1 000 000,00	1 324

Analizując wysokość żądanej kwoty w skargach ze względu na rodzaj podmiotu wnoszącego skargę (por. tabela 50), można zauważyć, że zapłaty najwyższych rekompensat pieniężnych domagali się oskarżeni. W 107 analizowanych sprawach ze skargi na przewlekłość postępowania wnoszonej przez oskarżonego średnia żądana kwota wynosiła 29 599,01 zł, a mediana 20 000,00 zł.

Tabela 50. Przeciętna kwota żądana w skardze według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Podmiot wnoszący skargę	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Strona powodowa	10 888,34	5 000,00	500,00	1 000 000,00	649
Strona pozwana	10 533,86	10 000,00	2 000,00	20 000,00	74
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	11 414,96	10 000,00	2 000,00	50 000,00	153
Uczestnik postępowania nieprocesowego	13 388,00	10 000,00	2 000,00	100 000,00	101
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	9 230,44	6 000,00	2 000,00	20 000,00	108
Oskarżony	29 599,01	20 000,00	3 000,00	1 000 000,00	107
Pokrzywdzony	12 697,25	10 000,00	500,00	40 000,00	107
Skazany	12 392,86	10 000,00	2 500,00	20 000,00	17
Oskarżyciel posiłkowy	14 800,00	15 000,00	9 000,00	20 000,00	5
Inny	2 000,00	2 000,00	2 000,00	2 000,00	1
Nie ustalono	17 500,00	17 500,00	15 000,00	20 000,00	2
Przeciętnie	12 629, 62	9 000,00	500,00	1 000 000,00	1 324

W większości rozpatrywanych skarg skarżący uzasadniali, dlaczego domagają się zasądzenia na ich rzecz określonej sumy (94% – por. tabela 51). Najczęściej wskazywanym argumentem uzasadniającym zasądzenie „odpowiedniej sumy pieniężnej” na rzecz skarżącego była rażąca długotrwałość postępowania. Ta przesłanka została wymieniona w 1 093 skargach, czyli ponad 80% łącznej ich liczby. Skarżący powoływali się ponadto na szczególne

znaczenie zakończenia sprawy dla stron postępowania (ok. 30%) oraz cierpienia psychiczne spowodowane przewlekłe toczącym się postępowaniem (ok. 25%). W co piątej skardze (20%) skarżący wskazywali na poniesienie konkretnych strat. Innymi uzasadnieniami żądanej kwoty były najczęściej wysoka wartość przedmiotu sporu oraz niski stopień zawichości sprawy. W 75 skargach (6%) skarżący nie uzasadnili swoich żądań.

Tabela 51. Uzasadnienie wysokości sumy żądanej, jako „odpowiedniej”

Uzasadnienie żądanej sumy	Liczba spraw	Procent
Poniesienie konkretnych strat	265	20,0
Rażąca długość postępowania	1 093	82,6
Poniesienie szkody	230	17,4
Cierpienia psychiczne	330	24,9
Utrata zdrowia	89	6,7
Szczególne znaczenie dla stron postępowania	382	28,9
Zachowanie skarżącego nie przyczyniło się do długości postępowania	239	18,1
Inne	22	1,7
Brak uzasadnienia	75	5,7

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Szczegółowa analiza uzasadnień żądanych kwot według rodzaju organu prowadzącego postępowanie, rodzaju sprawy oraz rodzaju podmiotu wnoszącego skargę nie uwidacznia zbyt dużych różnic (por. tabele 52–55). Można jedynie zauważyć, że skarżący częściej uzasadniali żadaną kwotę powołując się na poniesienie szkody lub wysokie prawdopodobieństwo, że szkoda ta zostanie poniesiona w niedługiej przyszłości w przypadku postępowań prowadzonych przez sądy rejonowe niż okręgowe czy apelacyjne. Z kolei poniesione cierpienia psychiczne częściej pojawiają się w uzasadnieniach osób skarżących się na przewlekłe postępowania karne (szczególnie przez oskarżonych i oskarżycieli posiłkowych).

Tabela 52. Uzasadnienie żądanej kwoty w skardze według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Ponies. konkretnych strat	Rażąca długotrw. post.	Ponies. szkody	Cierpienia psych.	Utrata zdrowia	Szczeg. znaczenie dla stron post.	Zachowanie skarżącego nie przyczyniło się do przewl.	Inne
Komornik – sprawa egzekucyjna	31,3%	79,2%	22,9%	14,6%	0,0%	25,0%	25,0%	2,1%
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	22,2%	74,6%	15,9%	25,4%	6,3%	31,7%	12,7%	3,2%
Sąd rejonowy	20,0%	80,6%	19,8%	24,6%	6,8%	26,9%	18,4%	1,6%
Sąd okręgowy	16,7%	96,4%	3,6%	29,2%	7,8%	39,1%	16,7%	1,6%
Sąd apelacyjny	0,0%	100,0%	0,0%	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	20,0%	82,6%	17,4%	24,9%	6,7%	28,9%	18,1%	1,7%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 53. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj sądu/organu	Ponies. konkretnych strat	Rażąca długotrw. post.	Ponies. szkody	Cierpienia psych.	Utrata zdrowia	Szczeg. znaczenie dla stron post.	Zachowanie skarżącego nie przyczyniło się do przewl.	Inne
Sądowe – procesowe	20,0%	79,9%	15,9%	29,4%	8,8%	28,6%	19,2%	1,1%
Sądowe – nieprocesowe	18,7%	85,6%	21,5%	22,3%	5,1%	27,4%	19,0%	1,3%
Sądowe – apelacyjne	16,2%	95,6%	1,5%	22,1%	7,4%	29,4%	11,8%	1,5%
Sądowe – inne	20,9%	84,2%	18,7%	17,3%	4,3%	33,8%	13,7%	4,3%
Komornicze	31,3%	79,2%	22,9%	14,6%	0,0%	25,0%	25,0%	2,1%
Prokuratorskie	22,2%	74,6%	15,9%	25,4%	6,3%	31,7%	12,7%	3,2%
Przeciętnie	20,0%	82,6%	17,4%	24,9%	6,7%	28,9%	18,1%	1,7%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 54. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj sądu/organu	Ponies. konkr. strat	Rażąca długotrw. post.	Ponies. szkody	Cierpienia psych.	Utrata zdrowia	Szczeg. znaczenie dla stron post.	Zacho. skar. nie przyczyniło się do przewl.	Inne
Karne	22,4%	76,4%	20,3%	37,1%	8,9%	25,3%	17,7%	2,1%
Cywilne	19,3%	84,7%	16,7%	22,3%	6,6%	26,9%	18,7%	1,7%
Cywilne ze skargi na czynności komornika	20,5%	81,8%	20,5%	15,9%	2,3%	25,0%	13,6%	2,3%
Egzekucyjne	28,3%	81,1%	20,8%	13,2%	0,0%	24,5%	24,5%	1,9%
Rodzinne	13,2%	77,9%	8,8%	29,4%	5,9%	57,4%	8,8%	0,0%
Gospodarcze	21,5%	83,1%	24,6%	16,9%	4,6%	36,9%	20,0%	1,5%
Pracy i ubezpieczeń społecznych	16,7%	79,2%	4,2%	37,5%	16,7%	41,7%	16,7%	0,0%
Wieczystoksięgowe	37,5%	87,5%	12,5%	37,5%	25,0%	37,5%	0,0%	0,0%
Rejestrowe	0,0%	100,0%	16,7%	33,3%	0,0%	33,3%	33,3%	0,0%
Przeciętnie	20,0%	82,6%	17,4%	24,9%	6,7%	28,9%	18,1%	1,7%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 55. Uzasadnienie przewlekłości wykazane w skardze według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Rodzaj sądu/organu	Ponies. konkr. strat	Rażąca długotrw. post.	Ponies. szkody	Cierpienia psych.	Utrata zdrowia	Szczeg. znaczenie dla stron post.	Zacho. skar. nie przyczyniło się do przewl.	Inne
Strona powodowa	15,4%	84,3%	16,5%	19,9%	6,2%	28,4%	19,0%	1,4%
Strona pozwana	18,9%	83,8%	14,9%	32,4%	5,4%	31,1%	13,5%	0,0%
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	32,7%	78,4%	18,3%	21,6%	10,5%	32,7%	23,5%	2,0%
Uczestnik postępowania nieprocesowego	17,8%	92,1%	15,8%	39,6%	5,9%	33,7%	8,9%	0,0%
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	27,8%	84,3%	18,5%	13,9%	1,9%	29,6%	17,6%	4,6%
Oskarżony	21,5%	78,5%	17,8%	43,0%	7,5%	20,6%	21,5%	1,9%
Pokrzywdzony	24,3%	80,4%	20,6%	29,9%	11,2%	29,0%	12,1%	2,8%
Skazany	11,8%	35,3%	29,4%	41,2%	0,0%	23,5%	29,4%	0,0%
Oskarżyciel posiłkowy	40,0%	60,0%	40,0%	60,0%	20,0%	40,0%	20,0%	0,0%
Przeciętnie	20,0%	82,6%	17,4%	24,9%	6,7%	28,9%	18,1%	1,7%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Kolejnym zagadnieniem jest kwota zasądzona przez sąd na rzecz jednego skarżącego. Suma ta mieściła się w zakresie od 500 zł do 20 000 zł. Przeciętnie była ona jednak znacznie niższa niż ta wskazywana w skargach – średnia arytmetyczna wyniosła 2 798,35 zł, a mediana – 2 000 zł. Jedynie w jednej zbadanej sprawie sąd zasądził maksymalną sumę w wysokości 20 000 zł. Najczęściej za odpowiednią sądy uznawały rekompensatę pieniężną w kwocie minimalnej 2 000 zł (prawie 70% ogółu badanych spraw). Około 1% stanowiły odszkodowania niższe niż 2 000 zł w przeliczeniu na 1 skarżącego.

Tabela 56. Suma zasądzona na rzecz jednego skarżącego

Suma zasądzona (w złotych)	Liczba spraw	Procent
Mniej niż 2 000	14	1,1
2 000	894	67,6
2 001 – 3 000	189	14,3
3 001 – 4 000	66	5,0
4 001 – 5 000	80	6,0
5 001 – 6 000	23	1,7
6 001 – 7 000	9	0,7
7 001 – 8 000	12	0,9
8 001 – 9 000	3	0,2
10 000	19	1,4
Więcej niż 10 000	15	1,1
łącznie	1 324	100,0

Dodatkowo analizie podano zasądzone kwoty w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości oraz na każdy rok trwającego postępowania. Zgodnie z ustawą o skardze na przewlekłość postępowania zasądzana kwota powinna być nie niższa niż 500 zł za każdy rok trwającego postępowania, niezależnie od ilości etapów, co do których odnosi się stwierdzona przewlekłość. Analizując poniższe zestawienia (por. tabela 57) można stwierdzić, że co do zasady sądy stosują się do tego przepisu – w 92% spraw zasądzona została na rzecz skarżącego kwota co najmniej 500 zł za każdy rok trwania przewlekłego postępowania. Należy jednak wskazać, że w tych pozostałych 108 sprawach (8,2% wszystkich) najprawdopodobniej doszło do naruszenia przepisów ustawy o skardze. Mogło to wynikać z faktu, że najczęściej w uzasadnieniach postanowień sądy odnosiły się tylko do okresu stwierdzonej przewlekłości, a nie do całego okresu trwania przewlekłego postępowania. W prawie 85% spraw zasądzona kwota w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości nie przekraczała bowiem 2 000 zł (por. tabela 58).

Tabela 57. Suma zasądzona na rzecz jednego skarżącego w przeliczeniu na każdy rok trwającego postępowania

Zasądzona suma w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości (w zł)	Liczba spraw	Procent
Mniej niż 500	108	8,2
500 – 1 000	376	28,4
1 001 – 1 500	249	18,8
1 501 – 2 000	516	38,8
2 001 – 2 500	34	2,6
2 501 – 3 000	25	1,9
3 001 – 4 000	9	0,7
4 001 – 5 000	5	0,4
Więcej niż 5 000	2	0,2
Łącznie	1 324	100,0

Tabela 58. Suma zasądzona na rzecz jednego skarżącego w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości

Zasądzona suma w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości (w zł)	Liczba spraw	Procent
Mniej niż 500	8	0,6
500 – 1 000	131	9,9
1 001 – 1 500	159	12,0
1 501 – 2 000	822	62,1
2 001 – 2 500	65	4,9
2 501 – 3 000	77	5,8
3 001 – 4 000	29	2,2
4 001 – 5 000	24	1,8
Więcej niż 5 000	8	0,6
Braki danych	1	0,1
Łącznie	1 324	100,0

Dalsze, bardziej szczegółowe analizy będą dotyczyć przyznanych każdemu skarżącemu kwot rekompensat pieniężnych. W tym miejscu warto jednak rozszerzyć dane kwot w przeliczeniu na każdy rok trwającego postępowania prezentowane w tabeli 57 o ich rozróżnienie według najczęstszych typów przewlekłych spraw i organów je prowadzących. W tabelach 59, 60 i 61 przedstawiono dane dla najczęstszych kategorii spraw w rozbiciu na poszczególne przedziały czasu trwania całego przewlekłego postępowania. Interesujące było, czy kwoty w przeliczeniu na każdy rok trwającego postępowania przekraczające 500 zł wynikały ze świadomej i uzasadnionej decyzji sądu, czy tylko z mechanizmu kwoty minimalnej (2000 zł). Innymi słowy, w ilu sprawach sądy podwyższyły wysokość rekompensaty ponad kwotę

500 złotych za jeden rok trwania przewlekłego postępowania z powodu przesłanek literalnie wymienionych w ustawie, tj.: braku przyczynienia się skarżącego i znaczenia sprawy dla skarżącego (art. 12 ust. 4 zd. 3 u.s.p.)? Żeby odpowiedzieć na tak postawione pytanie, analizie należało poddać sytuacje, w których sąd podwyższył łączną przyznaną kwotę dla skarżącego ponad „ustawowe minimum” – 2000 zł. W sprawach, w których skardze podlegało postępowanie trwające łącznie mniej niż rok, sąd w 26 przypadkach podwyższył kwotę minimalną, z czego tylko w 3 przypadkach powołał się na to, że sprawa miała szczególne znaczenie dla skarżącego. W żadnym przypadku sąd nie zwrócił uwagi na to, że skarżący mógł swoim zachowaniem przyczynić się do przewlekłości. Z kolei w postępowaniach trwających dłużej niż rok sąd w 271 przypadkach zasądził kwotę wyższą niż 2000 zł i tym samym wyższą niż 500 zł w przeliczeniu na każdy rok trwającego postępowania. W tych sprawach, jedynie w 41 przypadkach powołał się na szczególne znaczenie dla skarżącego, a w 28 przypadkach zarzucił, że zachowanie skarżącego miało wpływ na powstałą przewlekłość. Wydaje się więc, że, jak już sygnalizowano, zasadniczo sądy najczęściej poprzestają na przyznaniu minimalnej wysokości rekompensaty, a jej podwyższenie nie jest też najczęściej uzasadniane dwiema, wymienionymi przesłankami.

Tabela 59. Suma zasądzona na rzecz jednego skarżącego w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości w przedziałach według sądu/organu od sprawy przewlekłej

Zasądzona suma w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości (w zł)	Komornik – sprawa egzekucyjna		Prokuratura – postępowanie przygotowawcze		Sąd rejonowy		Sąd okręgowy	
	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent
Mniej niż 500	2	4,2	9	14,3	77	7,6	20	10,4
500 – 1 000	13	27,1	18	28,6	278	27,3	66	34,4
1 001 – 1 500	12	25,0	12	19,0	178	17,5	47	24,5
1 501 – 2 000	17	35,3	22	34,9	428	41,9	47	24,5
2 001 – 2 500	3	6,3	1	1,6	26	2,6	4	2,1
2 501 – 3 000	1	2,1	1	1,6	18	1,8	5	2,6
3 001 – 4 000	0	0,0	0	0,0	8	0,8	1	0,5
4 001 – 5 000	0	0,0	0	0,0	5	0,5	0	0,0
Więcej niż 5 000	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	1,0
Łącznie	48	100,0	63	100,0	1018	100,0	192	100,0

Tabela 60. Suma zasądzona na rzecz jednego skarżącego w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości w przedziałach według rodzaju postępowania (1)

Zasądzona suma w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości (w zł)	Sądowe – procesowe		Sądowe – nieprocesowe		Sądowe – apelacyjne	
	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent
Mniej niż 500	44	7,1	35	9,0	10	14,7
500 – 1 000	175	28,4	115	29,5	22	32,3
1 001 – 1 500	125	20,3	67	17,2	16	23,5
1 501 – 2 000	229	37,2	163	41,7	18	26,5
2 001 – 2 500	17	2,8	6	1,5	1	1,5
2 501 – 3 000	14	2,3	1	0,3	1	1,5
3 001 – 4 000	6	1,0	2	0,5	0	0,0
4 001 – 5 000	4	0,6	1	0,3	0	0,0
Więcej niż 5 000	2	0,3	0	0,0	0	0,0
Łącznie	616	100,0	390	100,0	68	100,0

Tabela 61. Suma zasądzona na rzecz jednego skarżącego w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości w przedziałach według rodzaju postępowania (2)

Zasądzona suma w przeliczeniu na każdy rok stwierdzonej przewlekłości (w zł)	Karne		Cywilne		Rodzinne		Gospodarcze	
	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent	Liczba spraw	Procent
Mniej niż 500	22	9,3	72	8,8	6	8,8	2	3,1
500 – 1 000	69	29,2	226	27,6	22	32,4	24	37,0
1 001 – 1 500	58	24,5	152	18,6	10	14,7	9	13,8
1 501 – 2 000	74	31,2	343	41,7	26	38,3	19	29,2
2 001 – 2 500	5	2,1	12	1,5	2	2,9	8	12,3
2 501 – 3 000	6	2,5	7	0,9	2	2,9	2	3,1
3 001 – 4 000	2	0,8	3	0,4	0	0,0	1	1,5
4 001 – 5 000	1	0,4	3	0,4	0	0,0	0	0,0
Więcej niż 5 000	0	0,0	1	0,1	0	0,0	0	0,0
Łącznie	237	100,0	819	100,0	68	100,0	65	100,0

Przeciętna, przyznana przez sądy, kwota rekompensaty pieniężnej różniła się jedynie nieznacznie ze względu na rodzaj sprawy (por. tabele 63 i 64), organu ją prowadzącego (por. tabela 62) oraz podmiotu wnoszącego skargę (por. tabela 65), podobnie jak w przypadku kwot żądanych przez skarżącego w skardze.

Najwyższe kwoty były przyznawane w stosunku do spraw prowadzonych przez sądy okręgowe (średnia arytmetyczna – 3 796,35 zł, mediana – 2 000 zł) oraz do postępowań przygotowawczych prowadzonych przez prokuratora (średnia arytmetyczna – 3 365,08 zł, mediana – 2 000 zł).

Analiza poszczególnych rodzajów spraw sądowych ukazuje, że najwyższe kwoty były przyznawane w przypadku przewlekłych postępowań apelacyjnych (średnia arytmetyczna – 3 623,53 zł, mediana – 2 000 zł). Z kolei, uwzględniając podział rzeczowy spraw, najwyższe rekompensaty pieniężne były przyznawane w sprawach karnych (średnia arytmetyczna – 4 024,89 zł, mediana – 2 500 zł, co wynika z ich większej ogólnej przewlekłości), najniższe zaś w sprawach cywilnych ze skargi na czynności komornika (średnia arytmetyczna – 2 181,82 zł, mediana – 2 000 zł) oraz w sprawach gospodarczych (średnia arytmetyczna – 2 238,46 zł, mediana – 2 000 zł).

Biorąc pod uwagę rodzaj podmiotu wnoszącego skargę, najwyższe odszkodowania były przyznawane w odniesieniu do spraw, w których skarga została złożona przez oskarżyciela posiłkowego (średnia arytmetyczna – 6 000 zł, mediana – 8 000 zł) oraz oskarżonego (średnia arytmetyczna – 4 948,60 zł, mediana – 4 500 zł), a najniższe, gdy skargi składali skazani i powodowie.

Tabela 62. Przeciętna kwota przyznana jednej osobie przez sąd według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Komornik – sprawa egzekucyjna	2 593,75	2 000,00	2 000,00	8 000,00	48
Prokuratura – postępowanie przygotowawcze	3 365,08	2 000,00	1 000,00	10 000,00	63
Sąd rejonowy	2 587,06	2 000,00	500,00	18 000,00	1018
Sąd okręgowy	3 796,35	2 000,00	1 500,00	20 000,00	192
Sąd apelacyjny	2 000,00	2 000,00	2 000,00	2 000,00	3
łącznie	2 798,35	2 000,00	500,00	20 000,00	1 324

Tabela 63. Przeciętna kwota przyznana jednej osobie przez sąd według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Sądowe – procesowe	2 923,00	2 000,00	500,00	20 000,00	616
Sądowe – nieprocesowe	2 551,42	2 000,00	1 000,00	10 000,00	390
Sądowe – apelacyjne	3 623,53	2 000,00	1 500,00	13 500,00	68
Sądowe – inne	2 348,92	2 000,00	1 000,00	10 000,00	139
Komornicze	2 593,75	2 000,00	2 000,00	8 000,00	48
Prokuratorskie	3 365,08	2 000,00	1 000,00	10 000,00	63
łącznie	2 798,35	2 000,00	500,00	20 000,00	1 324

Tabela 64. Przeciętna kwota przyznana jednej osobie przez sąd według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj przewlekłego postępowania	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Karne	4 024,89	2 500,00	1 000,00	18 000,00	237
Cywilne	2 563,56	2 000,00	500,00	20 000,00	819
Cywilne ze skargi na czynności komornika	2 181,82	2 000,00	2 000,00	5 000,00	44
Egzekucyjne	2 650,94	2 000,00	2 000,00	8 000,00	53
Rodzinne	2 574,56	2 000,00	1 000,00	10 000,00	68
Gospodarcze	2 238,46	2 000,00	1 000,00	5 000,00	65
Pracy i ubezpieczeń społecznych	2 416,67	2 000,00	2 000,00	5 000,00	24
Wieczystoksięgowe	2 562,50	2 000,00	2 000,00	6 000,00	8
Rejestrowe	2 666,67	2 000,00	2 000,00	4 000,00	6
Łącznie	2 798,35	2 000,00	500,00	20 000,00	1 324

Tabela 65. Przeciętna kwota przyznana jednej osobie przez sąd według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Podmiot wnoszący skargę	Średnia	Mediana	Minimum	Maksimum	Liczba spraw
Strona powodowa	2 377,38	2 000,00	500,00	20 000,00	649
Strona pozwana	2 533,78	2 000,00	2 000,00	10 000,00	74
Wnioskodawca w cywilnym postępowaniu nieprocesowym	2 759,50	2 000,00	1 000,00	10 000,00	153
Uczestnik postępowania nieprocesowego	3 227,72	2 000,00	2 000,00	13 500,00	101
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	2 439,81	2 000,00	1 500,00	8 000,00	108
Oskarżony	4 948,60	4 500,00	2 000,00	18 000,00	107
Pokrzywdzony	3 335,51	2 000,00	1 000,00	18 000,00	107
Skazany	2 147,06	2 000,00	2 000,00	3 000,00	17
Oskarżyciel posiłkowy	6 000,00	8 000,00	2 000,00	10 000,00	5
Przeciętnie	2 797,14	2 000,00	500,00	20 000,00	1 321

Uzasadnienia przyznania określonej sumy pieniężnej w postanowieniu sądu po części pokrywały się z tymi podawanymi przez skarżących. Sądy, podobnie jak i skarżący, zwrócili uwagę na długotrwałą opieszałość sądu/organu skutkującą rażąco długotrwałością postępowania – ten argument pojawił się najczęściej, bo aż w 70% uzasadnień (por. tabela 66). W argumentacji sądów znacznie częściej niż w skardze pojawiało się odniesienie do krzywdy moralnej (cierpienie psychicznych) jakiej doznał skarżący (55% spraw) oraz – znacznie rzadziej – szczególne znaczenie sprawy dla skarżącego (17%).

W uzasadnieniach sądów pojawiła się też (choć niezbyt często – 9% spraw) nieobecna w skargach kategoria całokształtu niezależnej sytuacji w sądzie.

W części postanowień sądy uzasadniały przyznanie skarżącemu kwoty niższej niż oczekiwana, najczęściej wskazując na nieudowodnienie wysokości poniesionych strat (22% spraw) lub przyczynienie się skarżącego do zaistniałej przewlekłości (7% spraw).

Inne przyczyny przywoływane jako uzasadnienie przyznania określonej rekompensaty pieniężnej to najczęściej niska wartość przedmiotu sporu oraz stosunkowo krótki okres przewlekłości, a także niska dotkliwość przewlekłości dla skarżącego.

Tabela 66. Uzasadnienie wysokości zasądzonej sumy

Uzasadnienie zasądzonej sumy	Liczba spraw	Procent
Długotrwała opieszałość sądu/organu	936	70,7
Szczególne znaczenie rozstrzygnięcia sprawy dla skarżącego	223	16,8
Przyczynienie się skarżącego do długotrwałości postępowania	89	6,7
Krzywda moralna, jakiej doznał skarżący	725	54,8
Szkoda, jaką poniósł skarżący	83	6,3
Nieudowodnienie wysokości poniesionych strat	285	21,5
Przewlekłość zawiniona przez sąd	409	30,9
Całokształt niezależnej sytuacji w sądzie	122	9,2
Inne	110	8,3

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Analiza uzasadnień przyznania określonej kwoty przez sądy pozwala stwierdzić, że szkoda, jaką poniósł skarżący, była częściej uwzględniana w postanowieniach dotyczących przewlekłych postępowań egzekucyjnych prowadzonych przez komornika (13%). Na przyczynienie się skarżących do przewlekłości postępowań najczęściej wskazywano w sprawach dotyczących postępowań karnych (14%) – zarówno w przypadku skargi oskarżonego (17%), jak i pokrzywdzonego (14%).

Tabela 67. Uzasadnienie zasądzonej sumy w postanowieniu sądu według rodzaju sądu/organu od sprawy przewlekłej

Rodzaj sądu/organu	Długość opiesza- łość sądu/organu	Szczeg. znac. sprawy dla skar- żącego	Przyczynienie skarżącego do przewlekłości	Krzywdy moralna	Szkoda, jaką poniósł skarżący	Nieudow. wysoko- ści pon. strat	Przewlek. zawi- niona przez sąd	Całoksz. niezależ. sytuacji w sądzie	Inne
Komornik – sprawa egzekucyjna	89,6%	22,9%	10,4%	33,3%	12,5%	20,8%	2,1%	2,1%	12,5%
Prokuratura – postępo- wanie przygotowawcze	76,2%	25,4%	9,5%	44,4%	9,5%	22,2%	12,7%	0,0%	11,1%
Sąd rejonowy	67,2%	14,6%	7,6%	51,6%	5,6%	23,8%	37,9%	11,2%	8,5%
Sąd okręgowy	82,3%	24,0%	0,5%	79,7%	7,3%	9,4%	7,3%	3,6%	5,2%
Sąd apelacyjny	100,0%	33,3%	0,0%	100,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	70,7%	16,8%	6,7%	54,8%	6,3%	21,5%	30,9%	9,2%	8,3%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 68. Uzasadnienie zasądzonej sumy w postanowieniu sądu według rodzaju postępowania (1)

Rodzaj sądu/organu	Długość opiesza- łość sądu/organu	Szczeg. znac. sprawy dla skar- żącego	Przyczynienie skarżącego do przewlekłości	Krzywdy moralna	Szkoda, jaką poniósł skarżący	Nieudow. wysoko- ści pon. strat	Przewlek. zawi- niona przez sąd	Całoksz. niezależ. sytuacji w sądzie	Inne
Sądowe – procesowe	66,7%	16,7%	7,5%	53,4%	5,7%	23,5%	33,4%	9,6%	6,5%
Sądowe – nieprocesowe	73,6%	15,4%	5,6%	56,7%	4,6%	18,7%	35,4%	12,3%	10,3%
Sądowe – apelacyjne	76,5%	19,1%	0,0%	82,4%	10,3%	10,3%	11,8%	2,9%	7,4%
Sądowe – inne	68,3%	14,4%	7,2%	54,0%	7,9%	25,9%	34,5%	8,6%	8,6%
Komornicze	89,6%	22,9%	10,4%	33,3%	12,5%	20,8%	2,1%	2,1%	12,5%
Prokuratorskie	76,2%	25,4%	9,5%	44,4%	9,5%	22,2%	12,7%	0,0%	11,1%
Przeciętnie	70,7%	16,8%	6,7%	54,8%	6,3%	21,5%	30,9%	9,2%	8,3%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 69. Uzasadnienie zasądzonej sumy w postanowieniu sądu według rodzaju postępowania (2)

Rodzaj sądu/organo	Długotr. opie szo- łość sądu/organo	Szczeg. znac. sprawy dla skar- żącego	Przyczynienie skarżącego do przewlekłości	Krzywdza moralna	Szkoda, jaką poniósł skarżący	Nieudow. wysoko- ści pon. strat	Przewlek. zawi- niona przez sąd	Całoksz. niezależ. sytuacji w sądzie	Inne
Karne	57,4%	23,2%	14,3%	38,0%	7,2%	34,2%	39,7%	6,8%	4,6%
Cywilne	72,2%	12,6%	5,1%	56,9%	6,0%	19,8%	32,6%	10,6%	10,3%
Cywilne ze skargi na czynności komornika	65,9%	4,5%	6,8%	53,3%	0,0%	29,5%	40,9%	15,9%	9,1%
Egzekucyjne	88,7%	26,4%	9,4%	34,0%	15,1%	18,9%	5,7%	1,9%	11,3%
Rodzinne	83,8%	39,7%	2,9%	80,9%	5,9%	5,9%	7,4%	5,9%	2,9%
Gospodarcze	70,8%	15,4%	1,5%	67,7%	4,6%	13,8%	24,6%	9,2%	4,6%
Pracy i ubezpieczeń społecznych	83,3%	37,5%	4,2%	87,5%	0,0%	12,5%	12,5%	0,0%	0,0%
Wieczystoksięgowe	62,5%	12,5%	0,0%	62,5%	25,0%	37,5%	25,0%	12,5%	0,0%
Rejestrowe	83,3%	33,3%	16,7%	50,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	70,7%	16,8%	6,7%	54,8%	6,3%	21,5%	30,9%	9,2%	8,3%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Tabela 70. Uzasadnienie zasądzonej sumy w postanowieniu sądu według rodzaju podmiotu wnoszącego skargę

Rodzaj sądu/organo	Długotr. opie szo- łość sądu/organo	Szczeg. znac. sprawy dla skar- żącego	Przyczynienie skarżącego do przewlekłości	Krzywdza moralna	Szkoda, jaką poniósł skarżący	Nieudow. wysoko- ści pon. strat	Przewlek. zawi- niona przez sąd	Całoksz. niezależ. sytuacji w sądzie	Inne
Strona powodowa	71,5%	13,3%	3,7%	59,9%	4,8%	19,7%	27,4%	9,1%	10,0%
Strona pozwana	81,1%	10,8%	8,1%	66,2%	4,1%	16,2%	24,3%	8,1%	6,8%
Wnioskodawca w cywil- nym postępowaniu nieprocesowym	71,2%	17,6%	6,5%	49,7%	7,8%	13,7%	47,1%	16,3%	9,2%
Uczestnik postępowania nieprocesowego	78,2%	25,7%	5,0%	69,3%	8,9%	15,8%	18,8%	6,9%	5,0%
Strona w postępowaniu egzekucyjnym	79,6%	19,4%	9,3%	46,3%	10,3%	24,1%	25,0%	8,3%	9,3%
Oskarżony	57,0%	18,7%	16,8%	35,5%	4,7%	43,0%	43,0%	8,4%	5,6%
Pokrzywdzony	62,6%	25,2%	14,0%	43,0%	10,3%	23,4%	32,7%	5,6%	4,7%
Skazany	23,5%	23,5%	5,9%	11,8%	5,9%	52,9%	70,6%	5,9%	0,0%
Oskarżyciel posiłkowy	60,0%	60,0%	0,0%	40,0%	0,0%	40,0%	20,0%	0,0%	0,0%
Przeciętnie	70,7%	16,8%	6,7%	54,8%	6,3%	21,5%	30,9%	9,2%	8,3%

* Odsetki nie sumują się do 100% – możliwy wybór wielokrotny.

Interesujące wydaje się również porównanie wysokości kwot żądanych przez skarżącego i przyznanych przez sąd. W większości analizowanych spraw (83,5%) kwoty przyznane przez sądy były niższe od tych, których żądali skarżący (por. tabela 71), w 16% sądy spełniły oczekiwania skarżących, przyznając im dokładnie takie kwoty, jakie wskazali oni w skardze, a w niespełna 0,5% spraw sądy przyznały wyższą kwotę niż wnioskowana.

Różnice w oczekiwaniach skarżących i ostatecznych decyzjach sądów były w wielu przypadkach dość znaczące – w ponad 20% spraw zawierały się one w przedziale od 14 000 zł do 20 000 zł. W większości przypadków sądy przyznawały rekompensaty pieniężne stanowiące niski procent kwoty oczekiwanej przez skarżącego (por. tabela 72 – tylko w 34% spraw odsetek ten był wyższy niż 50). Należy ponadto zauważyć, że różnice w przyznawanych kwotach pieniężnych są większe niż, analizowane w poprzednim rozdziale, różnice w łącznych okresach przewlekłości wskazywanych w skargach i ustalonych przez sądy. A więc różnic tych nie można tłumaczyć jedynie rzeczywiście krótszymi okresami stwierdzonej ostatecznie przewlekłości, a wynikają one raczej z celowej praktyki sądów.

Tabela 71. Różnica kwoty żądanej w skardze i zasądzonej przez sąd – w przedziałach

Kwota (w zł)	Liczba	Procent
Więcej niż w skardze	6	0,5
Tyle samo	207	15,6
Mniej – do 1 000	82	6,2
Mniej – pow. 1 000 do 3 000	259	19,6
Mniej – pow. 3 000 do 5 000	93	7,0
Mniej – pow. 5 000 do 10 000	218	16,5
Mniej – pow. 10 000 do 15 000	122	9,2
Mniej – pow. 15 000 do 20 000	267	20,2
Mniej – pow. 20 000	31	2,3
Kwota żądana nie została podana	39	2,9
łącznie	1 324	100,0

Tabela 72. Stosunek sumy zasądzonej przez sąd do kwoty żądanej w skardze

Stosunek sumy zasądzonej do kwoty żądanej	Liczba spraw	Procent
Poniżej 10%	13	1,1
Od 10% do pon. 20%	275	20,8
Od 20% do pon. 30%	232	17,5
Od 30% do pon. 40%	114	8,6
Od 40% do pon. 50%	197	15,0
Od 50% do pon. 100%	229	17,1
100% (ta sama kwota)	217	16,4
Powyżej 100%	8	0,6
Kwota żądana nie została podana	39	2,9
Łącznie	1 324	100,0

Podsumowanie

Jak wskazywano na wstępie, podstawowym celem niniejszego badania spraw ze skargi na przewlekłość postępowania sądowego, w których sądy ustaliły przewlekłość i zasądziły sumę pieniężną, było ustalenie rzeczywistej średniej kwoty zasądzonej przez sądy w poszczególnych rodzajach spraw za każdy rok przewlekłości. W badaniu uwzględniono okoliczności każdej ze spraw, w tym: czas trwania postępowania, stopień faktycznego i prawnego skomplikowania sprawy, szczególne znaczenie sprawy dla strony postępowania, zachowanie skarżącego (zwłaszcza przyczynienia się do przewlekłości).

Uzyskane i prezentowane w kolejnych rozdziałach wyniki analizy miały pomóc ustalić, czy – i ewentualnie w jakim zakresie – sądy powszechne stosują przepisy ustawy o skardze zgodnie ze standardami konwencyjnymi. Szczegółową charakterystykę przewlekłości skarżonych postępowań oraz przyznanych kwot rekompensat za tę przewlekłość poprzedził krótki opis ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, a także przedstawienie obrazu statystycznego spraw ze skargi na przewlekłość postępowania sądowego, metodologii badania oraz opis badanych spraw.

Ustalane przez sądy w toku postępowań skargowych łączne okresy przewlekłości skarżonych spraw wahały się od 20 dni do 26 lat i 6 miesięcy. Przeciętnie wyniosły rok i 7 miesięcy – średnia oraz rok – mediana. Najczęściej zaś (40%) zawierały się w przedziale od powyżej 6 miesięcy do 1 roku i były istotnie krótsze niż te wskazywane w skargach. Najdłuższe okresy przewlekłości stwierdzono w sprawach procedowanych przez sądy okręgowe (średnia 2 lata i 8 miesięcy, mediana rok i 3 miesiące), w sprawach apelacyjnych (średnia 2 lata i 10 miesięcy, mediana rok i 4 miesiące), w sprawach karnych (średnia 2 lata i 8 miesięcy, mediana rok i 3

miesiące) oraz egzekucyjnych (średnia 2 lata i 2 miesiące, mediana rok i 2 miesiące). Najkrótsze okresy przewlekłości ustalono w sprawach rodzinnych i gospodarczych oraz w sprawach przed sądami rejonowymi (średnia rok i 5 miesięcy, mediana 11 miesięcy).

Wskazywane przez sąd uzasadnienia przyczyn przewlekłości skarżonych postępowań były bardzo podobne do tych przywoływanych w samych skargach, najczęściej wskazywano na całkowitą beczynność organu prowadzącego postępowanie (84% spraw) i dużo rzadziej na długotrwałe oczekiwanie na termin pierwszej rozprawy (17% spraw) oraz nieuzasadnione odraczanie posiedzeń sądowych (14% spraw).

W większości analizowanych spraw (64%) okres przewlekłości ustalony przez sąd był krótszy od tego wykazywanego przez skarżącego (jednak najczęściej tylko o ok. 25%), w 27% spraw sądy dokładnie potwierdziły ustalenia skarżącego i wskazały na taki sam okres przewlekłości, a w 9% spraw ustaliły nawet dłuższą przewlekłość niż wskazywana w skardze.

Zgodnie z ustawą o skardze na przewlekłość postępowania przyznana kwota rekompensaty powinna się mieścić w przedziale od 2000 do 20 000 zł i nie może być niższa niż 500 zł za każdy rok trwającego postępowania. Podmioty wnoszące skargę na przewlekłość postępowania żądały zasądzenia na swoją rzecz kwoty pieniężnej w wysokości od 500 zł do 1 000 000 zł, najczęściej wskazywano na kwotę maksymalną – 20 000 zł lub niewiele od niej niższą, średnia wysokość żądanej przez skarżącego sumy wynosiła 12 629 zł 62 gr, a mediana – 9 000 zł.

Z kolei kwota ostatecznie zasądzona przez sąd na rzecz jednego skarżącego mieściła się w zakresie od 500 zł do 20 000 zł i przeciętnie wyniosła 2 798,35 zł (mediana – 2 000 zł), była więc znacznie niższa niż ta wskazywana w skargach. Tylko w jednej zbadanej sprawie sąd zasądził maksymalną sumę w wysokości 20 000 zł, najczęściej za odpowiednią sumę pieniężną sądy uznawały kwotę minimalną – 2000 zł (prawie 70% spraw). W 92% spraw sądy zasądziły na rzecz skarżącego kwotę co najmniej 500 zł za każdy rok trwania przewlekłego postępowania, co oznacza, że w pozostałych 108 sprawach najprawdopodobniej doszło do naruszenia przepisów ustawy o skardze. Mogło to wynikać z faktu, że najczęściej w uzasadnieniach postanowień sądy odnosiły się tylko do okresu stwierdzonej przewlekłości, a nie do okresu trwania całego przewlekłego postępowania. Przeciętna, przyznana przez sądy, kwota rekompensaty pieniężnej różniła się jedynie nieznacznie ze względu na rodzaj sprawy, organu ją prowadzącego oraz podmiotu wnoszącego skargę, zresztą podobnie jak w przypadku kwot żądanych przez skarżącego w skardze. Najwyższe kwoty były przyznawane w stosunku do spraw, które były też najbardziej przewlekłe, tych prowadzonych przez sądy okręgowe i przez prokuratora oraz apelacyjnych spraw karnych, najniższe zaś w sprawach cywilnych ze skargi na czynności komornika oraz sprawach gospodarczych.

Uzasadnienia przyznania określonej sumy pieniężnej w postanowieniu sądu po części pokrywały się z tymi podawanymi przez skarżących. Sądy, podobnie jak i skarżący, zwrócili uwagę na długotrwałą opieszałość sądu/organu skutkującą rażąco długotrwałością

postępowania – ten argument pojawił się najczęściej, bo aż w 70% uzasadnień. W argumentacji sądów znacznie częściej niż w skardze pojawiało się odniesienie do krzywdy moralnej (cierpień psychicznych) jakiej doznał skarżący (55% spraw) oraz znacznie rzadziej – szczególnie znaczenie sprawy dla skarżącego (17%). W części postanowień sądy uzasadniały przyznanie skarżącemu kwoty niższej niż oczekiwana, najczęściej wskazując na nieudowodnienie wysokości poniesionych strat (22% spraw) lub przyczynienie się skarżącego do zaistniałej przewlekłości (7% spraw).

W większości analizowanych spraw (83,5%) kwoty przyznane przez sądy były niższe od tych, których żądali skarżący, w 16% sądy spełniły oczekiwania skarżących, przyznając im dokładnie takie kwoty, jakie wskazali oni w skardze, a w niespełna 0,5% spraw sądy przyznały wyższą kwotę niż wnioskowana.

Różnice w oczekiwaniach skarżących i ostatecznych decyzjach sądów były w wielu przypadkach dość znaczące – w ponad 20% spraw zawierały się one w przedziale od 14 000 zł do 20 000 zł. W większości przypadków sądy przyznawały rekompensaty pieniężne stanowiące niski procent kwoty oczekiwanej przez skarżącego i różnice te były większe niż te w łącznych okresach przewlekłości wskazywanych w skargach, co może sugerować celową praktykę sądów przyznawania kwot minimalnych.

Cytowane akty prawne, literatura i orzecznictwo

Akty prawne

- Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993 nr 61, poz. 284 ze zm.). Decyzja Komitetu Ministrów Rady Europy wydana podczas 1331. spotkania, 6 grudnia 2018 r., *Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Raport z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2018 r.*, Warszawa 2019.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. z 2018 r., poz. 75 ze zm.).

Literatura

- Bagińska E., *Skarga na przewlekłość postępowania i prawo do „odpowiedniej sumy pieniężnej” z tytułu naruszenia prawa strony do procesu w rozsądnym czasie – fiasko polskiego modelu kompensacyjnego?*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, 2016/ XXXVI.
- Holewińska-Łapińska E., A. Siemaszko, *Słowo wstępne*, „Prawo w Działaniu” 2007/2.
- Holewińska-Łapińska E., *Postępowania ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy cywilnej w postępowaniu rozpoznawczym przed sądami rejonowymi i okręgowymi bez nieuzasadnionej zwłoki, zakończone orzeczeniem merytorycznym*, [w:] „Prawo w Działaniu” 2007/2.
- Holewińska-Łapińska E., *Praktyka zasądzenia „odpowiedniej sumy pieniężnej” w przypadku stwierdzenia przewlekłości postępowania*, Warszawa 2007, niepublikowany.
- Kłak C. P., *Pojęcie przewlekłości postępowania sądowego*, „Prokuratura i Prawo”, 2008/12, s. 63–79.
- Kryże A., P. Niedzielak, K. Petryna, *Przewlekłość postępowania w sprawach karnych. Wprowadzenie*, [w:] „Prawo w Działaniu” 2007/2.
- Kryże A., *Sprawność postępowania sądowego w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez warszawskie sądy rejonowe. Analiza spraw niezakończonych prawomocnie*, [w:] „Prawo w Działaniu” 2007/2.
- Kucharska A., *Przyczyny przewlekłości postępowań cywilnych w sądach rejonowych*, [w:] „Prawo w Działaniu” 2007/2.
- Niedzielak P., Petryna K., *Sprawność postępowania sądowego w sprawach karnych rozpoznawanych w pierwszej instancji przez warszawskie sądy rejonowe. Analiza spraw zakończonych*, [w:] „Prawo w Działaniu” 2007/2.
- Pietryka A., *Przewlekłość jako problem strukturalny w Polsce – analiza wyroku Rutkowski i Inni przeciwko Polsce*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, „Analizy i Rekomendacje”, 2015/9.
- Wielec M., Buczkowski K., Burdziak K., Jankowski M., Ostaszewski P., Włodarczyk-Madejska J., Bachmat P., Banaszak P., Klimczak J., Szymczykiewicz R., *Przyczyny przewlekłości postępowania sądowego w sprawach karnych*, Warszawa 2019, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2019/10/IWS_Zesp%C3%B3%C5%82_Przyczyny-przewlek%C5%82o%C5%9B-ci-post%C4%99powania-s%C4%85dowego-w-sprawach-karnych.pdf

Orzecznictwo

- Wyrok ETPC z dnia 26 października 2000 r. Kudła przeciwko Polsce, skarga Nr 30210/96, LEX nr 42804.
- Wyrok ETPC z dnia 7 lipca 2015 r. Rutkowski przeciwko Polsce, skargi nr 72287/10, 13927/11, 46187/11, HUDOC.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK-A 2008/3, poz. 39.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2002 r., SK 32/01, OTK-A 2002/3, poz. 31.

Postanowienie SN z dnia 8 marca 2005 r., III SPP 34/05, OSNP 2005/20, poz. 327.

